

ECLESIASTICS DE BARCELONA
ENALTITS EN EL CONSISTORI PAPAL DE 1899

VIVES I TUTÓ - MORGADES - TORRAS I BAGES

I. EL CONSISTORI DE LLEÓ XIII DEL DIA 19 DE JUNY DE 1899

En els «*Acta Sanctae Sedis*»¹ trobem el text oficial que explica que en el Consistori papal secret celebrat al Vaticà el dia 19 de juny de 1899 es nomenà Cardenal de l'Església a «*Josephus Calasantius Vives, Sodalís Franciscalis capulatus*» ... «*ex ordine Diaconitum*». És l'últim de una llista d'altres onze cardenals que s'apunten. En el mateix Consistori hi ha també aquests dos altres nomenaments: «*Cathedralem Ecclesiam Barcinonen. vacan. per obitum bo. me. Iacobi Català Albosa, favore R. P. D. Josephi Morgadez (sic) et Gili, Episcopi Vicensis*» i «*Cathedralem Ecclesiam Vicen. vacan. per traslationem R. P. D. Josephi Morgades et Gili ad Sedem Cathedralem Barcinonensem. favore R. D. Josephi Torras et Bages, Presbyteri dioeceseos Barcinonensis*». Són el número 7 i 12 respectivament de una llista de 35 bisbes.

Aquesta declaració solemne del pontífex Lleó XIII en el Consistori secret es confirmava en el Consistori públic del 23 del mateix mes.

Així es feien públiques aquelles notificacions prèvies als interessats fetes amb anterioritat, com és costum amb els nomenaments eclesiàstics. Del P. Calasanz de Llanereras s'explicà² el refús i extranyesa manifestada per ell públicament, testimoni de la seva gran humilitat, «volent convèncer a tots de que estaven en un error» quan a l'arribar a Roma des de Lugano (Suïssa), el dia

¹ «*Acta Sanctae Sedis*» 21 (1898-99) 707 709; «*La Cività cattolica*» XVII, 7 (1899) 97-98.

² ANTONIO M.^a DE BARCELONA, *El cardenal Vives y Tutó de la Orden de Frailes Menores Capuchinos* (Barcelona, 1916), p. 186.

12 de maig, de una gestió delicadíssima en nom de la Santa Seu, on aconseguí unir dues tendències político-religioses que lluitaven aferrissadament entre elles amb escàndol dels medis protestants, l'assabentaren que a tot Itàlia era ja de domini públic el seu nomenament cardenalici, que bentost li fou comunicat pel propi Papa. També ja del dia 27 de febrer és la primera lletra ³ escrita pel ministre espanyol de Gràcia i Justícia, Alexandre Groissard, demanant al bisbe de Vic, Dr. Josep Morgades i Gili, l'acceptació de un trasllat a Barcelona, on acabava de morir — 21 de febrer de 1899⁴ — el prelat diocesà, Dr. Josep Català Albosa. Igualment, del dia 11 d'abril ⁵ són les dues lletres del nou ministre del mateix departament, Manuel Duran i Bas, i del Nunci Apostòlic, Mons. Nava de Bontifé, on proposen al Dr. Josep Torras i Bages, simple clergue de Barcelona, l'elevació a l'episcopat de Vic.

Heus ací que aquests tres grans sacerdots, exaltats pel papa Lleó XIII a tan elevades jerarquies, eren, per naixement, membres de la nostra església barcelonina. El cardenal Vives i Tutó havia nascut a Sant Andreu de Llavaneras el dia 15 de febrer de 1854 ⁶. El bisbe Morgades era fill de Vilafranca del Penedès, on esdevingué la seva naixença el dia 10 d'octubre de 1826 ⁷. També ben aprop de Vilafranca, al poblet de Les Cabanyes, nasqué, el dia 12 de setembre de 1846, el Dr. Torras i Bages ⁸.

Per aquesta radicació barcelonina dels esmentats personatges, i també per llur vinculació posterior, a vegades amb fets molt importants — com veurem — de la seva vida religiosa, social i política, aquest Consistori papal es converteix en una efemèrides gloriosa de la nostra diòcesi.

Creiem, en conseqüència, de gran oportunitat oferir les dades que justifiquen i emmarquen aquestes exaltacions jeràrquiques dins el procés general de la nostra història moderna.

³ Arxiu particular, Barcelona.

⁴ H. MALLOFRÉ GOTZENS, *Oración fúnebre del Exc. e Il. Jaime Catalá Albosa* (Barcelona 1889). «Rev. Popular» 56 (1889) 116.

⁵ Arxiu particular, Barcelona.

⁶ Batejat el dia 17, segons la partida de Baptisme. Cf. *El cardenal Vives*, citat nota 2, p. 1.

⁷ Partida de Baptisme del 10 octubre. Cf. J. BONET, *Entorn del Centenari del Dr. Morgades*, «Exercitatorium» 1 (Barcelona 1926) 19-25.

⁸ Partida de Baptisme de 13 setembre 1846 en el poble de Cabanyes. Cf. F. SOLÀ MORETA, *Biografia*, en *Obres completes de J. Torras i Bages*, vol. I (Barcelona, 1935), p. 11.

II. RESSENYA DELS FETS PRINCIPALS JUSTIFICATIUS D'AQUEST ENNOBLIMENT ECLESIÀSTIC

Les biografies dels esmentats sacerdots són denses d'esdeveniments i complexes de fets i actituds pastorals. En les últimes dècades del segle XIX i a primers de l'actual, deixaren imborrable i vigorosa empremta. Es drecen amb una personalitat ben definida. Eren eclesiàstics selectes que tenien la primacia de llur íntim perfeccionament ascètic. També, tots tres, tingueren, en el seu medi social, moltes vegades agitat passionalment, una presència activa i operant, amb un intervencionisme sens regateig en l'esforç i sempre amb un transfons nobilíssim i oportunista en els seus afans apostòlics. Sobretot aquest últim aspecte constitueix ara l'objecte del nostre interès biogràfic, puix, en bona part, justifica històricament la seva promoció a la alta jerarquia eclesiàstica. I és, també, en aquest activisme públic que practicaren, on fixem categòricament la nostra afirmació — lluny de tot inflacionisme panegirista — que no podríem fer història eclesiàstica verídica d'aquella època oblidant els seus noms. Més encara: si volem ésser exactes, hem d'afirmar que ells foren personatges que crearen història eclesiàstica en la seva època.

Fetes aquestes afirmacions, creiem escaient que abans de veure com l'Església reconeixerà l'excelsitud d'aquests grans sacerdots barcelonins amb l'alta jerarquia que els hi donà en el Consistori, fixem les seves siluetes sacerdotals, amb els trets més lluminosos de la seva vida anterior a aquell transcendental esdeveniment.

*Josep Calasañç de Llavaneras*⁹

Josep Vives i Tutó — després, P. Josep Calasañç de Llavaneras i conegut en l'actualitat històrica com el cardenal Vives i Tutó —, des de l'edat de quinze anys que es traslladà a Guatemala, seguint a l'exili els religiosos caputxins catalans, on aviat

⁹ Les dades principals d'aquesta visió biogràfica són tretes de la obra ja citada: A. M. DE BARCELONA, *El cardenal Vives...* i P. ÀNGEL DE NOVELÉ, *Fisonomia espiritual del cardenal Vives y Tutó*, «Estudios franciscanos» 56 (1955) 161-168. Cf. també diversos estudis en: Número extraordinario de «Estudios franciscanos» de 1913.

vestí l'hàbit, fins al retorn a Catalunya com a guardià i director de l'Escola Seràfica d'Igualada, passà altres quinze anys —1869-1884— on, en plena juvenesa, adjuntà, en harmonia exemplar: una ascensió ascètica religiosa personal cada vegada més perfecta; la sofrença pacient d'un estat malaltís constant; els estudis bàsics que crearen la seva amplíssima cultura eclesiàstica, i unes inquietuds i dificultats sorgides de les expulsions i exilis que sofrí la seva comunitat caputxina. En 1872, foragitat de Guatemala, anà a Califòrnia i, després, a Toulouse, de França. Fou en 1875 quan de nou es traslladà a Amèrica, concretament a l'Ecuador, on el seu president, el màrtir Garcia Moreno, que llavors acabava d'ésser assassinat per la masoneria, afavoria les fundacions missionals¹⁰. L'any següent —10 d'octubre de 1876—, agreujat per una malaltia dolorosa, tingué d'abandonar l'Ecuador novament per Toulouse, i, després, a Perpinyà, on fou guardià i director del Seminari Seràfic. Sortí cap a Catalunya en 1880. D'aquest any fins a 1884 restaurà la comunitat caputxina a Igualada, extingida 40 anys abans, i deixà amb la seva presència una estela de beneficis locals: restauració de l'església i residència, expandiment de la tercera ordre, intervenció i mediació en problemes socials i direcció de l'escola seràfica. Fou en aquesta població on escrigué i publicà els seus afamats *Compendios* de moral, dogma, dret canònic, hermenèutica, tant expandits en col·legis religiosos i seminaris, en múltiples edicions.

Llavors la direcció de l'ordre caputxina a Espanya, mitjançant un Comisariat General, gairebé independent de Roma, originava grans dificultats orgàniques entre els seus membres. Era un tema plantejat a Espanya des dels inicis del segle XIX a conseqüència de les exigències, enfront a Roma, del regalisme espanyol. Altres ordres religioses vivien semblant situació. Però el retorn a la direcció directa de Roma trobà més dificultats en l'ordre caputxina. És una llarga i apassionada història¹¹, que té com a final una intervenció directa i habilitosa del P. Calasanz, que, malgrat la

¹⁰ En la Casa Provincial Caputxina de Sarrià hi ha una vitrina on es conserven lletres, documents, relíquies, testimonis de les afectuoses relacions de l'Ordre amb el president Garcia Moreno.

¹¹ MELCHOR DE POBLADURA, *El P. José de Calasanz de Llaveneras y la unión de los Capuchinos españoles con Roma (1804-1885)*, «Estudios franciscanos» 56 (1955) 5-42, 179-214.

seva juvenesa, donà un testimoni brillant, de cara a l'Ordre i a Roma, de les seves excel·lents qualitats. Quan a principis de febrer de 1885 quedà abolit el Comissariat Apostòlic i l'erecció de la província espanyola, sota l'obediència directa de Roma, existia en tothom el convenciment que era un innegable triomf del seus dots de govern. Fou una confirmació eloqüent d'aquesta opinió general quan el propi procurador general de l'ordre, Bru de Vinay, l'escollí com a secretari i volgué que el P. Calasanç es traslladés definitivament a Roma.

Fins al nomenament cardenalici passaràn al redòs de quinze anys, que són testimonis d'una gran fecunditat. És un esplet d'intervencions i missions públiques i confidencials que l'ocuparan des de Roma, on residia, tot el seu treball, que, ensems, anirà prenent paulatinament una dimensió universal.

Primerament, volem assenyalar la seva fecunditat com escriptor eclesiàstic. No fou l'investigador, fret en la dada, però sí el cultíssim religiós que amb una capacitat de síntesi, feta de selecció de idees i textos, penetrà en els camps oberts a la cultura eclesiàstica. Deien d'ell que era una «biblioteca vivent», i a ell es recorria en els dicasteris del Vaticà on perteneixia per la troballa, interpretació i aplicació adequada dels textos i sentències.

Un punt no excessivament estudiat en la seva biografia és com, malgrat l'agitació i trasllats constants que emplen les primeres dècades de la seva vida, sapigué trobar aquella serenor formativa i, sobretot, aquella assimilació i percepció aguda de tota la panoràmica de la cultura eclesiàstica que proclamen els seus 76 llibres¹², que abarquen, en el seu temari, totes les branques de la bibliografia religiosa més conreada de l'època: teologia, moral, dret canònic, hermenèutica, hagiografia, patristica, ascètica, etc. És ben cert que, àdhuc reconeixent als seus treballs, mínimament, un valor d'erudició i síntesi, les seves obres són un clar testimoni de una enorme fecunditat intel·lectual que el situen entre els primers escriptors eclesiàstics del nostre país.

Hem volgut apuntar primerament aquesta condició selectíssima de conreador ample i fecund de la ciència eclesiàstica perquè ens

¹² «Ens falta l'obra que ... ens parli més circumstancialment del seu esforç personal per aconseguir aquella cultura religiosa que, avui dia meravella per la seva dilatació i profunditat». P. NOLASC DE EL MOLAR, *El cardenal Vives a través de algunes de sus obras patristicas*, «Estudios franciscanos» 57 (1956) 113-130.

sembla que ella és el pern sòlid on es recolzà el seu èxit en la Roma eterna. Indubtablement existiren aquelles qualitats interiors per tothom aclamades: prudència, do de consell, pietat elevadíssima, etc., però aquestes qualitats personals seran conegudes a mesura que li toca intervenir en la problemàtica de l'Església, on els temes i els assumptes són tan variats i complexos que sols es pot triomfar posseint uns extraordinaris coneixements eclesiàstics.

Si no hagués estat sòlida i autèntica, aquesta preparació intel·lectual no podria explicar-se que hagués reeixit tan ràpidament en les missions responsables que succesivament anaven assignant-li en els dicasteris romans, tan diferents en les seves funcions. Heus ací la llista dels seus nomenaments de *Consultor* de Congregacions Romanes: nomenat del *Sant Ofici*, en 1887; de la *Propaganda Fide* pels rites orientals, en 1889; quatre anys més tard, de *Propaganda Fide* pels occidentals; en 1894, de la *Congregació del Concili*, i a l'any següent, dels *Negocis Eclesiàstics Extraordinaris*, de la Secretaria d'Estat.

Caldria recercar en els Arxius Vaticans o tenir a mans aquella multitud de documents, minutes, vots i altres papers que el propi cardenal Vives va destruir durant una dolorosa crisi que sofrí poc abans de la seva mort, per vesllumar l'envergadura de les seves intervencions, abans i durant el seu cardenalat,

A part d'aquesta presència en les Congregacions romanes, hi han aquelles intervencions que, si existiren amb més transcendència universal durant el cardenalat, no deixaren d'ésser importants ja abans del seu nomenament. En profit de la propia Ordre caputxina, sigui com secretari de viatge del pare general, després com visitador de les províncies caputxines d'Espanya i més tard com Definidor General de l'Ordre, li tocà actuar i dictaminar sobre assumptes que afectaven específicament a la seva vida religiosa: cursos acadèmics conventuals, biblioteques, missions, postulantats, germans llecs, etc. Més enllà d'aquest interès, hi ha un seguit d'intervencions que afecten al govern general de l'Església: per estudiar i dictaminar sobre la validesa de les ordenacions sagrades anglicanes¹³; sobre la declaració del patronatge anglès i doctorat universal de sant Beda, el Venerable; el seu contacte amb el pre-

¹³ Pels aspectes doctrinals i els detalls del procés històric del problema, vide: F. MOURRET, *Histoire générale de l'Eglise*, IX (1923), pp. 279-89.

dicador de Notre-Dame, el ex-carmelita P. Jacinte Loyson, per retornar-lo a l'Església després de la seva rebel·lió tan detonant en el món catòlic¹⁴. Una gestió semblant féu a l'any 1897, en el cas de la defecció sacerdotal de l'ex-escolapi català P. Bartomeu Gabarró Borràs, que produí, amb fets i escrits públics, tants escàndols a Barcelona. El P. Calasanc fou el bon samarità que l'aconduí, amb intervenció personal, novament a la casa del Pare¹⁵. Però la intervenció, abans del cardenalat, de més relleu, i que ha trobat gran ressò en la bibliografia històrica sobre aquesta època de l'Església, fou la preparació activíssima, fonamental, del *Concili Plenari Sudamericà*¹⁶. Tot just arribat d'una altra missió important i secreta a Suïssa — del dia 4 al 12 de maig de 1899 —, on obtingué la pacificació religiosa en unes lluites partidistes entre catòlics i quan ja es celebrava — 28 de maig a 9 de juliol — el Concili abans esmentat i que ell havia preparat tan minuciosament, arribà el seu nomenament de cardenal de l'Església.

*Josep Morgades Gili, bisbe de Vic*¹⁷

Els seus estudis eclesiàstics es cursaren en el Seminari de Barcelona, completats amb el batxillerat de Belles Arts i altres ampliacions d'estudis jurídics en l'Universitat de Barcelona i els doctorats de Teologia y Dret canònic en la de València. Ja sacerdot el dia 18 de setembre de 1852, passà tot seguit al Seminari amb un procés ascensional de responsabilitat en els càrrecs: substituït de filosofia, de teologia dogmàtica i moral; més tard, administrador de béns, secretari d'estudis i professor de Dret canònic durant els

¹⁴ Per abastar la transcendència d'aquesta rebel·lió sacerdotal en el moment eclesiàstic de l'època i, en conseqüència, l'importància de la gestió del P. Calasanc, vegeu: A. BAUDRILLART, *Vie de Mgr. D'Hulst*, (París, 1914) I, pp. 203, 262; II, pp. 23, 44, 46-47, 130, 175-76, 178.

¹⁵ Expedient canònic, arxiu diocesà de Barcelona, secció personal.

¹⁶ Per l'importància que pren en el pontificat de Lleó XIII aquest Concili Plenari Sudamericà i l'intervenció directa del P. Calasanc, vide: L. F. HAYWARD, *León XIII* (B.19), p. 312; MGR. DE T'SERCLAES, *Le pape Léon XIII, sa vie, son action politique et sociale*, III, p. 325; MOURRET, IX, pp. 232-33.

¹⁷ Les dades generals d'aquesta visió biogràfica són tretes de: J. I. GATELL, *Lo Doctor D. Josep Morgades y Gili* (B.1901); R. MADIROLAS COBINA, *Llorejada, biografia del bisbe Morgades y la candent qüestió catalana*; J. COLLELL, *Lo bisbe Morgades*; J. BONET, *Els grans bisbes: Entorn del centenari del Dr. Morgades*, «Exercitatorium» 1 (1926) 19-25.

anys de 1854 a 1863, i vice-rector els cinc següents. En unes oposicions molt apassionades, tingué la canongia de penitencier — 1863 —, exercint conjuntament el càrrec de rector del Seminari els cinc anys anteriors al nomenament de bisbe de Vic.

No es concretà tota la seva activitat al Seminari i al confessional. La caritat fou una característica de la seva acció sacerdotal. S'expliquen actes d'extrema heroicitat en aquest aspecte durant les dues epidèmies de còlera que sofrí Barcelona, trobant-se ell al davant del Seminari convertit en hospital general d'apestats. També, en aquest sentit, aconsegueix els càrrecs d'administrador dels centres benèfics de Santa Creu i de la Misericòrdia, president de la Junta de la Casa de Caritat, encarregat pel prelat diocesà de la recerca de medis econòmics per a l'erecció de l'Assil dels sacerdots; fundà l'Assil del Bon Consell, els Obradors per noies treballadores, les anomenades Escoles Dominicals; introduí a la diòcesi les Germanetes dels Pobres; fou consiliari de l'Institut Català d'Artesans, etc., etc.

No descurà un treball intel·lectual doblement orientat als sacerdots i a les masses populars. Composà i anotà obres originals i traduccions: *La Moral*, de Gury i de Scavini; *Protestantismo y la Regla de Fe*, del P. Perrone; *Libro de los Enfermos*, de Ozanam; *La Confesión* i altres fulletons, de Mons. de Segur; *Las naciones embravecidas contra Jesucristo*, de Leman. Féu un tractat molt difós entre el poble fidel sobre la Butlla. En pla de propaganda popular, escrigué fulles sobre diferents temes.

Instaurà a Espanya — 1865 — l'obra fundada a França pel seu amic P. Ramière: *L'Apostolat de la prière*¹⁸. Traduí el seu llibre fundacional, que tingué moltes edicions. Del portantveu d'aquesta obra, el *Messenger du Coeur de Jésus*, en féu una edició en castellà — 1866 —, adaptada a les necessitats espirituals dels associats. En publicà 34 volums — 1868 a 1881 —. Es valia dels seminaristes, que els feia treballar en equip amb el doble intent de donar-los-hi un mestratge literari i també aconduir-los al delit apostòlic. En aquesta escola s'entrenaren els grans sacerdots escriptors de l'època: Sardà i Salvany, Gatell, Vilarrasa, Cortés, Baranera, Torras i Bages, etc.

¹⁸ J. BONET BALÀ, *El obispo Morgades, fundador en España del Apostolado de la Oración*, «Cristiandad» (1961) 217-221.

La traducció feta per Morgades, amb unes adaptacions i interpretacions de cara al catolicisme espanyol, amb l'autorització de l'autor, de l'obra del P. Ramière¹⁹, donà lloc a una polèmica de gran envergadura i aspresa, on quedà ben concretada, i a tots els vents, l'orientació pastoral del seu sacerdoti. Contra aquest llibre, autor i traductor, es publicà a Barcelona un altre escrit²⁰ que portà al públic una polèmica viva que induí al prelat de Barcelona, Fr. Joaquim Lluch Garriga, a nomenar una comissió de teòlegs, i es començà un procés canònic per discernir sobre l'ortodòxia doctrinal de les dues obres.

Enfront la Revolució i les seves encarnacions de lliberalisme, racionalisme, laïcisme, socialisme, etc., existia, en la oposició que li feia el món catòlic, la doble tendència doctrinal i militant: la rígida posició de l'atac sens treva mitjançant tots els procediments i la del discerniment entre els nobles valors humans i socials que podia posseir i els seus errors mereixedors de destrucció. A Espanya, aquestes tendències del camp catòlic excitaren públics apassionaments durant moltes dècades del segle XIX. Tots els grans homes i les més nobles iniciatives catòliques d'aquest segle en reberen l'influència. Morgades, capdavanter rellevant, estigué sempre atent, amb un criteri ben definit: centrar l'esforç dels catòlics sobre l'unitat de l'acció religiosa. Les moltes intervencions públiques a Barcelona — fóra llarg glosar-les — entranyaven aquesta orientació. L'*Apostolat de l'Oració*, que ell instaurà a Espanya²¹, en quant agermanava el cristianisme viscut amb l'afany proselitista de la veritat religiosa, li servia com un instrument admirable. L'obra del P. Ramière, *L'Apostolat de l'Oració*, havia adjuntat a la devoció al Cor de Jesús, fonamentalment reparadora des de Sta. Marga-

¹⁹ E. RAMIÈRE, *La Soberanía social de Jesucristo...*, trad. de J. Morgades Gili (Barcelona, 1875).

²⁰ B. PASCUAL, *Observaciones críticas sobre la obra titulada «Soberanía social de Jesucristo...»* (B.1876).

²¹ Es guardava abans de la última revolució en la Biblioteca episcopal del Seminari, secció: Bibl. del Sagrat Cor de Jesús, creada per Morgades, el document fundacional, que era un escrit en què aquest explicava al bisbe Pantaleó Montserrat la necessitat d'establir aquesta institució, i al marge portava l'autorització i benedicció del prelat. Per altra part, els textos fundacionals de l'institució piadosa es troben en la primera edició de: *El Apostolado de la Oración, Santa liga de los corazones cristianos...*, por el P. E. Ramière, trad. por primera vez en España (B. 1865).

rida i el P. Colombière, un vigor apostòlic popular ²². En perspectiva social, el llibre d'aquest il·lustre jesuïta significava per a Morgades un programa pastoral oportuníssim, i tant fou el seu entusiasme per ella, que quan el nomenaren pel bisbat de Vic havia fundat aquesta associació en totes les parròquies del bisbat de Barcelona, i fou aquesta obra i continuà essent-ho per molts anys iniciadora de moltes manifestacions religioses col·lectives de Catalunya ²³.

Pujols ²⁴, Maragall ²⁵, Torras i Bages ²⁶ i, en general, els seus biògrafs, cadascú amb un enfocament diferent, han estudiat la personalitat de Morgades, però sempre com a transfons de la seva constant irradiació sacerdotal, li reconeixen, com a característica emergent, una acció apostòlica que, a més de vigorosa, era sempre realista. Aquesta intervenció anava a tots els camps socials i és un fet històric que la seva personalitat sempre constituïa una presència directiva. Per això dos anys abans del seu nomenament episcopal — 1881 —, aquest ja es preveia. Al rebre directament de Roma ²⁷, després d'una pelegrinació diocesana organitzada per ell, el títol de Prelat domèstic, el propi Secretari d'Estat, cardenal Jacobini, li justificava l'honorança per «la sua scienza, virtù, carità e zelo per la salute delle anime» ²⁸.

A l'ésser nomenat bisbe de Vic, es digué que fou el propi bisbe de Barcelona, Josep Urquinaona, qui li havia preparat l'ascens eclesiàstic de cara a una futura successió. No respon, el que succeí, a la veritat històrica. Existeixen les lletres ²⁹ que ens expliquen els llargs tràmits que aconduïren al nomenament i que desfan aquella interpretació malèvola. Aquestes lletres foren creuades entre el propi bisbe Urquinaona i Morgades, per una part, i, per l'altra, Palloti, de la Secretaria d'Estat, el Nunci de S. S. a Madrid i Alonso Martínez, llavors ministre de Justícia. Els dos primers

²² *Histoire spirituelle de la France* (París, 1964), pp. 268-69, 322.

²³ «Rev. Popular» (1896) 252 ss.; «La Barretina» (1896) 7.

²⁴ F. PUJOL, *Hist. de l'Hegemonia catalana en la Política espanyola* I (B. 1926), p. 12; II, pp. 19, 120, etc.

²⁵ J. MARAGALL, *Obres completes*, II (B. 1912), pp. 464 ss.

²⁶ J. TORRAS I BAGES, *Obres completes* (= OC) (B., Biblioteca Perenne, 1948), pp. 635, 2.024.

²⁷ «Bol. oficial ecles. de Barcelona» (1881) 244.

²⁸ Arxiu diocesà de Vic.

²⁹ *Ibid.*

amb l'intent que quedés sens efecte el nomenament, els últims desitjant-lo com a voluntat d'acord de les dues potestats. Mitjançant unes raons, sempre enaltidores per a Morgades, hi ha una agudíssima pugna diplomàtica amb un deversall d'habilitats i gentileses mútues. Aquest fragment d'una lletra de Palloti, des del Vaticà, del dia 9 de gener de 1882, va cloure la resistència de Morgades i del propi Urquinaona, que no volia perdre aquell penitencier que tenia la seva ilimitada confiança. Deia la lletra de Roma a Morgades:

He recibido regularmente sus dos muy atentas del 30 de diciembre y 3 de enero, de ellas haré un extracto bastante amplio en italiano... con una relación verbal y con el texto original de las cartas, todo lo sometí a la consideración del Padre Santo. Su Santidad consideró detenidamente las razones que había de uno y otro lado y después de haberlo meditado *coram Domino* contestó que «Él quedaba firme en su voluntad de nombrarle obispo de Vich y que no podía privar a la Iglesia de un pastor de las prendas de V.». Luego, amigo, mío, no hay más que bajar la cabeza y adorar, en el decreto de su Vicario, la voluntad de Dios... Yo no quiero felicitar a V. por la dignidad, sí por la virtud de obediencia.

La catedral de Barcelona enmarcà la solemnia i popular consagració episcopal de Morgades el dia 16 de juliol de 1882³⁰. Al imposar-li l'Església i l'Estat el bisbat de Vic, oferiren al prelat una plataforma més ampla, poderosa i elevada per a l'exercici del seu dinamisme apostòlic. Estigué a Vic disset anys, i es fa difícil cenyir, àdhuc sigui panoràmicament, els seus treballs pastorals. Les lletres pastorals que escrigué, a més de la densitat doctrinal, reflexen les immenses inquietuds que abrandaven els seus afanys evangelitzadors. Visità tres vegades el seu bisbat, tan extens. Emprengué i vigoritzà obres locals de cristianització, com foren associacions pietoses, escoles, patronats, cases rectorals i religioses. Orientà els seus diocesans en les problemàtiques plantejades a les seves consciències. Sobre el mateix problema social que es congreava en les zones mineres i industrials del seu bisbat intervingué personalment i deixà oir la seva veu: de la *Rerum Novarum* de Lleó XIII, apart de dedicar-hi una pastoral extensíssima³¹, féu el

³⁰ BOE Barcelona (1882).

³¹ *Exhortación pastoral que el Exc. e Il. Sr. Obispo de Vich... dirige al clero y fieles... sobre la Cuestión social...* (Vich, 1892).

repartiment de molts mils d'exemplars amb la seva traducció; una pelegrinació obrera a Roma en 1894 i les vagues revolucionàries de 1899 donaren ocasió a altres dos documents pastorals sobre el tema ³². L'extensió del bisbat l'induí a emprendre la restauració del bisbat de Solsona. Quan va anar-hi per primera vegada en visita pastoral ja fixà el seu criteri amb aquests mots: «No volem ésser el vostre Messies, sinó el seu precursor». En una pastoral del 17 de maig de 1895 ³³ ens conta el llarg procés que li calgué seguir per aconseguir-ho: De manera que, després de tres segles d'existència de bisbe propi — 1595 —, després d'una orfanesa de mig segle — 1837 a 1891 —, torna a restablir-se — 1895, maig —, àdhuc sia en forma d'Administrador Apostòlic. Poc temps més tard, l'any 1898, ja tenia bisbe propi.

En un ordre de govern pastoral extraordinari hem de col·locar-hi la planificació de campanyes i recerca econòmica de financiació, en les restauracions dels monestirs de Sant Joan de les Abadesses, Santa Maria de l'Estany, Montgrony, de la Colegiata de Santa Maria de Llussà. Apart, cal esmentar la restauració, empresa en 1886, després, personalment, de molts intents infructuosos de les entitats culturals catalanes, del gran monestir de Ripoll. Aquesta restauració fou presentada sota el signe gloriós «pro aris et focis» — per l'altar i la llar —, ja que agermanava els dos grans ideals humans. El portantveu de la campanya fou la revista vigatana «La Veu del Montserrat», del canonge Collell ³⁴. Morgades tingué sempre en aquesta revista el seu portaveu oficiós de cara les iniciatives públiques, tanta era la compenetració existent entre el seu fundador i el prelat. Quan a Lleó XIII li demanà Collell el mosaic de la Verge que havia de presidir l'altar del monestir restaurat, el Papa va expressar-li la temensa de «radicalisme» que oferia el moviment regionalista català. Justament per centrar-lo sobre les bases religioses — li respongué el canonge —, Morgades fa la restauració del monestir símbol ³⁵. Al costat del nom de Ripoll cal posar-hi la

³² *Carta pastoral que con motivo de la reciente peregrinación nacional obrera a Roma* (Vich, 1894); *Exhortación ... sobre la devoción al S. Corazón de Jesús y las cuestiones obreras* (Vich, 1890).

³³ *Al Rdo. Clero y pueblo fiel del ob. de Solsona* «Bol. of. ecl. Ob. Vich» 41 (1895).

³⁴ J. M. MIQUEL VERGÉS, *La premsa catalana del vuit-cents II* (B. 1937), pp. 62-77.

³⁵ J. M. PELLICER, *Santa María del Monasterio de Ripoll* (Mataró, 1888); J. AR-

creació del *Museu Episcopal de Vic*³⁶, primer del seu gènere i que en la perspectiva dels anys veiem com ha contribuït exemplarment a donar a les altres diòcesis la consciència i l'esperonament de constituir-se en salvaguarda dels tresors artístics dels temples.

Moltes relacions continuà mantenint amb Barcelona, si bé defugia intervenir-hi públicament, puix hem de dir com a fet innegable que no sempre existiren bones relacions amb el bisbe diocesà, doctor Català. Els dos eminents prelats polaritzaven dues tendències ideològiques diverses en el nostre catolicisme local, principalment respecte a aquelles orientacions polític-religioses que separaven, com sabem per la història de l'època, la jerarquia eclesiàstica espanyola. Però no podem silenciar pel seu ressò general: la crítica severíssima que féu del periòdic barceloní «El Correo Catalán»³⁷ i el seu nomenament de president dels Jocs Florals, la primera entitat cultural de l'època, fent-hi un parlament patriòtic d'amplíssimes ressonàncies³⁸. El cardenal Casañas, des d'Urgell li escrigué recollint el significat d'aquest fet: «Estuvo V. muy oportuno, muy maestro, muy obispo y muy buen catalán. ... le felicito y me felicito porque esto nos honra a todos ...». En aquesta gloriosa circumstància començà per Morgades un dels litigis eclesiàstics que llençà a la discòrdia pública el seu nom: el cas del sacerdot-poeta Verdaguer. No és aquí el lloc més a propòsit per escatir la intervenció de Morgades en aquest afer apassionat, però puntualitzem resoltament que en el transfons de l'autèntica història de la «tragèdia Verdaguer» sempre hi hem trobat elements dignificadors dels dos gloriosos sacerdots protagonistes³⁹.

Hi ha un altre aspecte importantíssim que no s'ha fet mai públic de la vida de Morgades, mentre regia la diòcesi de Vic. El creien massa lligat a la seva diòcesi i a Catalunya, per suposar-lo intervencionista en els problemes polítics-religiosos nacionals. No obstant, són de gran importància directiva i d'extensa varietat les seves múltiples intervencions prop del Vaticà, la Nunciatura, el

TIGAS RAMONEDA, *El Monasterio de Santa Maria de Ripoll* (B. 1886); E. ROSENT, *Informe sobre las obras realizadas en la basilica ...* (Vich, 1893).

³⁶ J. GUDIOL, *El Museo episcopal de Vich* (E. Museum. Barcelona). BOE, Vich (1889 y n. 980).

³⁷ VOE Vich, abril 1887.

³⁸ J. MORGADES Y GILI y ALFRED BRAÑAS, *Regionalisme*. Discursos llegits en la festa dels Jochs florals (B. 1893), pp. 5-14.

³⁹ J. BONET BALTÀ, *El sacerdot-poeta J. Verdaguer*, Epíleg a *Obres completes* de J. Verdaguer (B. 1964).

Govern de la nació, altres prelats, etc. No fariem aquestes afirmacions si no tinguéssim a mans una nombrosa documentació confidencial feta de lletres de consulta, d'informació i de vigorosa intervenció sobre els problemes més vius del moment religiós⁴⁰. Heus ací alguns temes on intervingué en el primer pla: l'*Unió Catòlica*; l'elaboració de l'encíclica «Cum multa» i altres documents papals relacionats amb el catolicisme espanyol; sobre el desenrotllament de la doctrina del poder constituït; amb referència al partit carlista, escatint la seva doctrina, procediments, envergadura i l'adhesió que li donava el clero; com s'havia d'elaborar la fórmula de l'«unió dels catòlics»; de cara a nomenaments de prelats i concessió d'altres prebendes eclesiàstiques, a trasllats i transgressions; elaboració amb el P. Llanas, Pidal i Mon, del gran recurs a Lleó XIII⁴¹, que produí la segona lletra de la Congregació del Sant Ofici sobre el tan aferrissadament discutit llibre *Liberalismo es pecado*, de Sardà i Salvany⁴², etc., etc. Com a part important d'aquesta documentació variadíssima sobre l'història religiosa-política de l'època hi ha una llarga «Pastoral» inèdita, amb riquesa de documentació i amb un esquema doctrinal aclaridor d'aquelles lluites que separaven el catolicisme espanyol. En tota aquesta documentació, que llavors quedava reservada, és on Morgades se'ns presenta amb la més vigorosa visió dels problemes i és més sincer i prudent per assenyalar i aconsellar els medis oportuns per a una acció pública immediata.

Aquesta vinculació pastoral tan profunda a la seva diòcesi, aquest intervencionisme públic i privat en el govern general de l'Església espanyola, sempre com a factor associador dels dos poders, havien de portar-lo a una gratitud pública per part de les supremes jerarquies. Arran de la restauració de Ripoll, per part del llavors Nunci de S. S., l'arquebisbe de Damasco, sorgí la proposta a Roma pel cardenalat. Existeixen un plec de lletres confidencials de Bernardí Aquilante, llavors secretari de la Nunciatura Apostòlica, explicant tot aquest procés⁴³. No ens apar versem-

⁴⁰ Arxiu particular, Barcelona; Arxiu episcopal de Vic.

⁴¹ *Exposición a S. S. León XIII acerca de la actual crisis religiosa por varios católicos españoles* (B. 1887).

⁴² F. SARDÀ Y SALVANY, *El Liberalismo es pecado* (diverses edicions itraduccions). Inicialment publicat com articles a «Revista Popular» (B. 1884).

⁴³ Arxiu particular, Barcelona.

blant que fos degut a la causa política que assenyala un dels biògrafs de Morgades ⁴⁴ que no li fos concedida llavors aquesta dignitat, i fos nomenat el bisbe d'Urgell, Casañas, que llavors acabava d'arranjar, a complacència dels dos poders, la qüestió del principat d'Andorra. Però fou, sens dubte, amb la voluntat de concedir-li aquesta dignitat bentost, que el dia 14 de desembre de 1893 es donà a la publicitat el seu nomenament d'arquebisbe de Burgos. Morgades rebutjà i en totes les apassionades presions anava repetint, en les seves lletres, aquesta frase contundent, justificada amb una multiplicitat de raons d'adequat oportunisme: «No me es posible aceptar el nombramiento que se me propone». Aquest telegrama del Nunci Apostòlic del dia 1 de gener de 1894: «Complázcome significarle que sus deseos están satisfechos»⁴⁵, asserenà a Morgades, que als seus 68 anys no volgué desarrelar-se de la seva terra.

Aquest refús de l'arquebisbat de Burgos no suposà cap rompien les bones i fructíferes relacions amb el Govern espanyol i la Nunciatura. Existeixen múltiples testimonis d'una mutual confiança posterior ⁴⁶. Quedà Morgades amb tot el seu immens prestigi. No hem, doncs, d'estranyar que quan esdevingué la mort del bisbe de Barcelona, Josep Català i Albosa, en 1899, veiem de nou unides les dues potestats per oferir-li la diòcesi de Barcelona. Com a fet que palesa el prestigi episcopal de Morgades en aquella època pot explicar-se que, mentre es tramitava el seu nomenament per a Barcelona, esdevingué una modificació del torn de partits que llavors regia Espanya, amb la caiguda del govern lliberal per ésser succeït pel conservador. Com veurem, ambdós governs estigueren d'acord, sens reticència, pel nomenament de Morgades per a prelat de Barcelona.

Josep Torras i Bages, sacerdot de Barcelona ⁴⁷

Fins al nomenament per a l'episcopat de Vic, la vida de Torras i Bages tingué la seva eclosió en la nostra diòcesi.

⁴⁴ MADIROLAS, *Llorejada Biografia*..., p. 28.

⁴⁵ Arxiu episcopal de Vic.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Les dades generals d'aquesta visió biogràfica són tretes de : F. SOLÀ MORETA, *Biografia* en OC de Torras i Bages vols. I-IV (B. 1935); J. BONET BALTA, Pròleg de OC de Torras i Bages (B. 1948); Número extraordinario ded. a ... Torras y Bages de «Reseña eclesiástica» 8 (1916) i «Lo Missatger del Sagrat Cor» 24 (1916) núm. de març, etc.

De Vilafranca del Penedès, on cursà els primers estudis i, des de set anys, on hi tingué la seva casa pairal, passà a Barcelona per cursar-hi els estudis secundaris i universitaris amb la consecució dels millors títols. La vocació sacerdotal el portà al Seminari de Barcelona i pels estudis teològics al Seminari de Vic, perquè — digué — sabia l'excellència de la seva ensenyança escolàstica amb els textos directes de sant Tomàs. Obtingué el doctorat de Teologia a l'Universitat de València. Entorn de l'altar, mentre celebrava la seva missa a l'any 1871, l'acompanyaven amicalment grans personatges de l'època: Milà i Fontanals, i Llorens i Barba, els mestres universitaris; Morgades, Estalella i Cortés, els futurs bisbes de Vic, Terol i Barcelona, i Collell, el més prolífic periodista eclesiàstic que ha tingut la llengua catalana ⁴⁸.

Bentost entrà activament en la direcció eclesiàstica del bisbat barceloní, segurament aconduït pel seu compatrici Estalella, llavors vicari general de la diòcesi. Molt aviat, ja trobem que la revista integrista de l'època «La Vespa», amb la pretensió d'insultar-lo, li dedica una lletra pública d'atac encapçalada amb aquests mots: «Conseller àulic de l'Ordinari» ⁴⁹. És un fet que, ja en aquella edat novençana, per voluntat directa del seu bisbe, Dr. Urquinaona, intervingué en aquells problemes polítics-religiosos que dolorosament agitaven el clergat barceloní. Informes privats, censures de llibres, revistes i diaris, gestions privades personals, foren les tasques més difícils, però no mancaren intervencions públiques demandades del propi prelat, com el cèlebre sermó dedicat a sant Tomàs ⁵⁰ i predicat al Seminari, que, per haver de servir-se dels manuscrits per pronunciar-lo, congruà les burles públiques dels integristes. També al propi saló del palau episcopal pronuncià el gran discurs dedicat al centenari de santa Teresa en una sessió solemne ⁵¹.

Quan Lleó XIII, en la seva encíclica «Aeterni Patris», volgué la restauració del tomisme, Torras i Bages es consagrà i col·laborà en la creació a Barcelona de l'institució científica

⁴⁸ *Dulcis Amicitia*. Correspondència del Dr. Torras i Bages a M. Jaume Collell (Vich, 1926), p. 20.

⁴⁹ «La Vespa», 2 (1883), núm. de maig, p. 2.

⁵⁰ TORRAS Y BAGES, *Panegirico de Sto. Tomás de Aquino ... Seminario de Barcelona* (B. 1882).

⁵¹ TORRAS I BAGES, OC (B. 1948), pp. 1.988-2.001.

*Academia Filosófico-Científica de Santo Tomás de Aquino*⁵².

En ésser nomenat bisbe de Barcelona el Dr. Català Albosa, successor d'Urquinaona a l'any 1883, quedà Torras i Bages separat d'una col·laboració directa i íntima amb el govern eclesiàstic diocesà, si exceptuem els seus càrrecs de capellà de les religioses del Monestir de Valldoncella, ésser confessor del Seminari, alguna cooperació en la censura de llibres i en el procés canònic de beatificació del P. Claret, etc. No obstant, fou llavors quan, recollit silentment Torras i Bages en la seva llar del passatge Permanyer, en el nou Eixample de Barcelona, va convertint-se, poc a poc i amb els anys, en el centre d'irradiació pastoral normatiu més agudament operant de Barcelona. Històricament, pot comprovar-se que ell, en el procés d'aquests anys de sacerdot sens càrrecs eclesiàstics de prestigi canònic, anirà penetrant, després engrapant i, posteriorment, transformant, amb una intervenció difícil d'assenyalar amb poques ratlles el curs de les seves etapes, els corrents fonamentals de la vida religiosa de l'època, sobretot en les seves més massives projeccions socials i polítiques. Quan es publiqui el seu *Epistolari*⁵³ — malgrat la pèrdua de moltes lletres seves —, es veurà clarament la veritat d'aquesta trajectòria.

Assenyalem, al servei de la breuetat, tres perspectives biogràfiques que creiem fonamentals:

1.ª *Direcció ascètica*. — En comprendre Torras i Bages que, a conseqüència de la promoció cultural popular esdevinguda en el segle XIX, existia el desengany tant del folklorisme religiós com de l'espectacularitat cultural, i, a més, el poble cristià es veia sacsejat per una vigorosa propaganda antireligiosa, es donà a promoure la dignificació doctrinal i l'adaptació al temps de les devocions tradicionals: Rosari, Minerva, Montserrat, Sagrat Cor de Jesús, sant Josep, sant Josep Oriol, etc. Llibres, mesos, novenes, octavaris, tríduums, articles de pietat, etc., anaven cap a un enfortiment de la pietat individual mitjançant aquestes pràctiques pietoses renovades. Volia arribar a l'ànima del poble mitjançant un connubi

⁵² *Reglamento Interior de la Acad. filosófico-científica de Sto. Tomás de Aquino* (B. 1880); «La Ciencia católica», 3 vols. (B. 1882-1883; Torras i Bages hi publicava entre altres treballs: *Doctrina sobre la direcció al ideal de la ciencia*, vol. 3, pp. 438-463.

⁵³ L'*Epistolari* de Torras i Bages està preparat i es guarda per una possible publicació en la Biblioteca Balms, de Barcelona.

admirable i nobilíssim del pensament i el sentiment, sota unes formes vives i modernes amb una adequada palpitació ascètica.

Organismes i iniciatives col·lectives apostòliques trobaren en ell un director agudíssim: guiatge amical del Dr. Collell en la publicació catalana catòlica de més difusió de l'època, «La Veu de Montserrat»; al Seminari, on refusà ésser-ne catedràtic, fou el confessor més recercat per les seleccions sacerdotals; consiliari del «Círcol Artístic de Sant Lluç», enmenava els artistes per uns camins de nobilitat personal i col·lectiva, mitjançant les llargues converses al redós de la seva taula i en les conferències sobre art que els hi consagrà; en els cercles juvenívols de l'*Acadèmia de la Llengua Catalana*, de la *Congregació Mariana* de Barcelona, hi mantingué unes converses públiques constants⁵⁴, invitat pel P. Fiter, el seu prefecte, i els dedicà en 1893 aquella joia ascètica de guiatge juvenívols «Miniatura psicològica de S. Lluís Gonsaga»⁵⁵; la seva intervenció i contacte immediat amb la *Joventut Catòlica* de Barcelona, amb conferències quaresmals; era demanat com a predicador o conferenciant, malgrat no posseir massa qualitats per l'oratòria grandiloqüent que llavors es practicava, en les commemoracions més selectes de Catalunya; esdevingué el conseller de la secció religiosa de la «Lliga Catalana» i ell prengué la iniciativa d'unes fulles i devocionaris per restaurar la pietat catalana, encomanant primer aquesta tasca al poeta Verdaguer. Quan aquest no pogué realitzar-la, al Dr. Tomàs Rigualt, el sacerdot literat, traductor oficial al català de les principals pastorals dels bisbes Català, Morgades i Casañas. Havia aquest sacerdot escrit anteriorment alguns llibres pietosos, principalment un *Catecisme Litúrgic*, obra didàctica adoptada per col·legis i seminaris. Va crear-se la *Biblioteca del devot català*, que amb els seus llibres, populars, pietosos i litúrgics, sobre temes diversos, constitueix els inicis de la renovació litúrgica de Catalunya⁵⁶. La *Lliga Espiritual de Nostre Senyora de Montserrat*, fundada per Torras i Bages, tingué una ràpida difusió, amb l'acoblament a les seves fileres de grans nuclis

⁵⁴ J. BOFILL I MATAS, *La personalitat del Dr. Torras i Bages* (Conferència) «Revista de Vich» (1917) 5-6.

⁵⁵ S. Lluís Gonçaga (miniatura psicològica), en OC (B. 1948) 591 ss.

⁵⁶ «La Biblioteca del devot català», creada en 1899, estigué formada per uns volums sobre temes pietosos: *Manual-devocionari*, *La santa Missa*, *Eucologi català pel mes de desembre*, *Tresor Litúrgic*, etc.

de seglars selectes de tota Catalunya; la seva revista portantveu *Montserrat* i la popular *Visita Espiritual de Ntra. Sra. de Montserrat* foren els últims testimonis del seu zel ascètic abans del seu nomenament episcopal.

Hi ha una paraula que Torras i Bages repetí molt en aquesta època. No sols la deia per assenyalar la missió que volia realitzar en el seu medi social, sinó també perquè amb aquesta fixació normativa allunyava les moltes temptacions que li arribaven perquè es lliurés a un intervencionisme més dinàmic, sobretot en el camp regionalista, que justament en aquell moment, de pas de segle, anava a transformar-se en força política. És la paraula «sembrador». Aquesta tasca de seminació l'acomplí plenament en el camp ascètic, on esdevingué un instrument providencial de la nostra pietat renovada, i també, en altres camps, com ara anem a veure, però sempre amb la contenció espiritualista i canònica d'una responsabilitat pastoral. Digué: «Jo sembro la meva petita llavor en el fèrtil camp de la vostra joventut, esperant que, com la llavor evangèlica, ha de néixer, créixer i fer-se arbre poderós»⁵⁷.

2.ª *Intervencionisme en les lluites político-religioses*. — El bisbe Urquinaona encomanava missions difícilíssimes a Torras i Bages. Deia aquest en una lletra a Collell, el seu amic, ja en l'any 1883: «Lo Senyor Bisbe m'envià a buscar el dia de Nadal al vespre, i no per donar-me algun tall de torró, sinó per a què m'encarregués de la censura del *Correo Catalán*. Dues vegades diferents m'ho havia tret de sobre, mes aquesta última no he pogut, és que Déu ho voldrà. Al principi del meu nomenament semblava que la cosa s'apaciguava, de modo que jo pensava si tindria la virtut apostòlica de curar amb la sombra; mes me sembla que això no durarà, segons alguna espurneta que torna a saltar»⁵⁸.

Quan deixà aquest intervencionisme per voluntat del prelat successor d'Urquinaona, no hem de creure que defugís influir en aquestes lluites político-religioses que ell creia sincerament perniciososes i destructives en la missió sacerdotal. Hi ha en ell — es veu a través del seu epistolari, principalment per les lletres al seu amic Collell — una constant preocupació reflexiva a la recerca dels principis més elevats i les motivacions més serenes per acon-

⁵⁷ *Dulcis amicitia*, pp. 192, 198, oc., p. 262.

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 144-145.

duir a la classe sacerdotal a aquell aquietament d'esperits que el papa Lleó XIII i els bisbes demanaven constantment amb multitud de documents i, durant tants anys amb esterilitat, al clericat espanyol. Fou llavors que redactà una de les obres més vigoroses i apassionants de la seva feconda bibliografia. En un altre lloc, en referència a aquest llibre, hem dit⁵⁹: «Si tinguéssim d'esmentar els cims més albiradors d'on contemplar el paisatge polític religiós espanyol del segle XIX, no dubtaríem col·locar al costat del "Pio IX" de Balmes i "El liberalismo es pecado" de Sardà i Salvany, el que hem glosat anteriorment, de Torras i Bages: "El clero en la vida social moderna"». Aquesta obra torrasiana és una planificació del intervencionisme sacerdotal sobre les més modernes bases pastorals. Publicada en 1888, ja esmenta l'acció catòlica, en el concepte més modern d'integració d'associacions de seglars i de projecció organitzada en el medi apostòlic. També subratlla la necessitat d'associacions corporatives eclesiàstiques. Per entendre bé tota l'importància d'aquesta obra caldria enmarcar-la en el moment en què va escriure's. Aquesta obra, en ésser avui llegida no emergeix massa l'apassionament, encara que xoquen la vivacitat d'algunes expressions. Però implicava, en la seva buscada contenció de llenguatge, inhabitual en l'època, aquests aspectes positius de polèmica: condemnava aquelles lluites en què es debatia la majoria del clericat, que hi prenia part de bona fe creient participar en una santa creuada; assenyalava les altres finalitats que haurien de guiar els afanys sacerdotals d'aquells moments; reclamava la unió de l'acció dels sacerdots sota uns principis estrictament religiosos, l'independència sacerdotal de les faccions religioses-polítiques amb el refús de partidismes, i preconitzava l'enfocament de l'esforç sacerdotal mitjançant nous procediments adaptats a l'evolució del temps i a la recerca d'una promoció social. Són famoses les seves frases dites en aquest llibre per primera vegada: «L'Església és una gran tradició, però enemiga de la rutina», i «La qüestió màxima dels temps moderns és la qüestió social»⁶⁰.

⁵⁹ J. BONET BALTÀ, *Modelos sacerdotales de intervencionismo apostólico social* (B. 1947), p. 18.

⁶⁰ TORRAS Y BAGES, *El Clero en la vida social* (B. 1888), pp. 64, 95-96 i en OC, p. 1.687.

Abans de la publicació del llibre el subjectà a la revisió de l'arquebisbe de Tarragona, Benet Vilamitjana; a Morgades, bisbe de Vic; al Superior General dels claretians de Vic, P. Josep Xifré. El publicà conscient de l'impacte i contradicció que produiria en el medi eclesiàstic, empès, sens dubte, per aquell lúcid magisteri que en ell fou sempre, mentre visqué, un carisme providencial. Tot seguit, Sardà i Salvany — per altra part el més gran propagandista catòlic de l'època —, capdavanter i mentor de les majories sacerdotals que llavors condicionaven les seves ideologies pastorals proselitistes a uns postulats polítics previs, estigmatitzava solemnement aquest llibre des de la seva «Revista popular»⁶¹, dient que «son varios los puntos en que nos permitimos disentir del ilustrado publicista». Més ancara: subratllava el seu estil de redacció confós, poc escolàstic — deia — per poder-hi trobar clarament formulats els errors que ell presumia que existien en el llibre, però condemnant-lo per les seves idees i expressions — afegia —, inspirades en les doctrines de l'escola transaccionista o contemporitzadora.

El Dr. Torras no es descomposà; serenament es mantingué en la seva posició oberta; rebutjà tota polèmica i perseverà en la interpretació dels signes dels temps per anar-hi intervenint, sense abdicacions en els principis promulgats en el llibre i convertint-se lentament en director de les noves ideologies.

El seu pensament sobre l'apostolat sacerdotal el desenrotllà també en altres escrits, articles, aprofitant commemoracions, biografies, necrologies de ínclits personatges eclesiàstics o seglars, i també en la glorificació del sacerdocí de sant Josep Oriol⁶².

3.ª *Orientador del regionalisme*. — La concepció pastoral de Torras i Bages, que abans hem comentat, tenia la doble aspiració de donar, per una part, el convenciment de l'esterilitat de les lluites polític-religioses que inspiraven molts dels esforços pastorals dels eclesiàstics de llavors, però, sobretot, en un altre aspecte més fonamental i en el seu sentit positiu, pretenia conduir el clero a un intervencionisme apostòlic enmig de les promocions socials cada vegada més actives.

En relació a les lluites polític-religioses estudiades en perspec-

⁶¹ «Rev. Popular» (1888) 348.

⁶² OC, pp. 612 i 2.097.

tiva, en el seu procés posterior, anaren perdent la seva virulència en els vint anys primers del segle **xx**, i podem dir que Torras i Bages, ja bisbe, exercí una missió vigorosa d'assenenament que té molts aspectes històrics. En aquest treball també estigué molt d'acord amb l'acció del cardenal Vives i Tutó⁶³.

Però hem de dir seguidament que Torras i Bages contribuí a superar aquelles lluites perquè sabé donar a les generacions sacerdotals uns objectius apostòlics que emplenaren durant mols anys les seves inquietuds pastorals.

Hi havia, a finals del segle **xix**, dos moviments minoritaris que després, ja dins del nostre segle, projectarien vivacitat i apassionament en la vida social: el moviment obrerista i el moviment regionalista. En aquell moment de finals del segle passat calia una perspicàcia molt selecta per poder assenyalar l'evolució que posteriorment prendrien ambdós moviments. Ara, ja la nostra història ens explica l'important trajectòria d'aquests moviments. Per això no esdevé massa difícil, amb referència concretament al moviment obrerista, situar-se en un pla de sever inquisidor i col·locar anatemes, després de mig segle, damunt d'aquells que, si saberen veure ideològicament l'envergadura de la seva problemàtica, feren poca cosa, o actuaren amb desenfoc, davant l'evolució turgent i massiva del nostre món obrer. La poca homogeneïtat clarament proletària de les masses de les nostres ciutats i viles; el predomini de la classe mitja en la vida i l'influència social; l'espant ciutadà davant l'esclat revolucionari que tingueren les primeres manifestacions pro reinvidicació obrera; la contradicció religiosa, acompanyada de violència, latent en totes les lluites polítiques de l'època, etc., són elements que hauran de valorar-se al formular el judici històric definitiu d'aquest pretès pecat d'omissió de l'Església catalana, particularment de Torras i Bages, que, per altra part, ha llegat a la posteritat un autèntic codi de doctrina social moderna.

Però això que, amb referència al moviment obrer, no saberen fer, o no albiraren la seva necessitat, o no preveieren la seva evo-

⁶³ Dins la nostra història eclesiàstica del segle **xx**, sabem com contribuí a apaigavar les lluites religioso-polítiques d'Espanya el document de Pius X publicat l'any 1908 destinat a tots els catòlics espanyols que amb el títol de *Normas* establí onze punts reguladors de l'acció pública dels catòlics. Coneixem que la redacció d'aquestes normes la feu el cardenal Vives i Tutó: cf. *El cardenal Vives*... citat, pp. 371-382.

lució dins el món modern, no succeí en relació amb el moviment regionalista.

Mirem a Torras i Bages esdevenint el seu capdavanter. Fou ací on la seva concepció pastoral passà, d'una admirable exposició doctrinal, a una planificació reeixida, experimentada triomfalment en amples masses i seleccions del poble català.

Llavors existien vigoroses els corrents del romanticisme que valoritzaven les tradicions i els elements ètnics fonamentals dels pobles: història, llengua, folklore, monuments, etc. Inicialment, prengué consciència aquest moviment en seleccions intel·lectuals i joventuts. Mentre anava fent la seva penetració en les masses, exigint el seu acoblament en institucions, fou quan Torras i Bages clamava per l'intervencionisme sacerdotal en el camp social amb l'obra que abans hem comentat. Però seguidament fou quan sabé trobar els perills ideològics i tàctics que amenaçaven el moviment en marxa: el naturalisme airejat com moviment europeu progressista amb els seus profetes desperts i àgils en el seu pensament: Almirall, Pi i Margall, Peius Gener, etc. No s'ha fet notar en la història de Torras i Bages que abans d'aquest moment en què va irrompre en el moviment regionalista no havia gairebé escrit en llengua catalana. Això referma la nostra afirmació que quan Torras i Bages començà la seva intervenció en aquest moviment català, llavors encara no polític, però que esdevenia cada vegada més ample i intervencionista en el medi social, i que estava abocat a un perill de desviació anti-religiosa, hi volgué penetrar amb la sinceritat que li dictava la seva lúcida responsabilitat sacerdotal. Hem de dir que també defugí tota polèmica, excepte aquella, estrictament religiosa, que tingué amb Peius Gener, però ell mateix es tornà a declarar serè sembrador en totes les manifestacions que tingué aquest moviment social. En aquest sentit, Torras i Bages li oferí els fonaments més concrets, recolzats en les més avançades concepcions ètiques, en uns quadres, potser amb massa dirigisme preconcebut, d'esquemes de la nostra història nacional, i també en les doctrines papals de Lleó XIII, que llavors iniciava amb les seves encíclics l'evolució oberta en el cos doctrinal de l'Església davant el món modern. Fou un noble sacerdot oportunista que aprofitava les contingències que se li presentaven en l'exercici del seu ministeri i mestratge — sermons, conferències, el discurs d'en-

trada a l'Acadèmia de Bones Lletres, articles de col·laboració a revistes com «La Veu de Montserrat» i «La Tradició Catalana», entre altres — per il·luminar-los amb la norma dels valors immanents. En la seva gran obra *La Tradició Catalana*⁶⁴ i en *Consideracions sociològiques sobre el regionalisme*⁶⁵, amb la dedicatòria «Al jovent il·lustrat de Catalunya», és on existeixen establertes més doctrinalment les bases ideològiques d'aquest moviment regionalista. Han reconegut els grans historiadors d'aquest moviment, que Torras i Bages reeixí en promulgar, en concepció personal normativa, un programa religiós, social i polític per a la Catalunya restaurada. En les Assemblees Catalanes de Manresa⁶⁶ i de Reus⁶⁷, de tanta importància en l'evolució auctòctona de Catalunya, fou dels únics sacerdots que van assistir-hi, però en els dos llocs aconseguí personalment que les afirmacions polítiques de transcendència religiosa es fessin amb les expressions més dignificadores per l'Església. Aquesta incorporació sacerdotal constant en les diverses manifestacions públiques del moviment regionalista, que anava tenint cada vegada més penetració popular, prengué unes expressions de crisi arran del seu discurs «La força de la poesia», com a president dels Jocs Florals de Catalunya, la manifestació cultural i patriòtica més emergent de l'època. Havia estat ja preconitzat pel bisbat de Vic, quan es denuncià al govern i a la Nunciatura que alguna de les expressions del discurs mostraven un desviacionisme exclusivista i antipatriòtic. La contestació de Torras i Bages és de una meravellosa serenitat, dient que, abans renunciava a la promoció episcopal que retirar aquells conceptes dirigits al poble català, molt meditats i, com ell explica, molt contrastats amb els consells d'altres eminents eclesiàstics de l'època i amb la doctrina tomista de la filosofia cristiana⁶⁸. Certament responia a una realitat dins la vida colectiva de un poble aquella frase de una lletra que li envià el bisbe Morgades tot justificant-li la petició d'un discurs per a un acte públic que havia organitzat⁶⁹: «Hem de cele-

⁶⁴ TORRAS I BAGES, OC, pp. 3-261.

⁶⁵ Ibidem, pp. 262-303.

⁶⁶ *Deliberacions de la Primera Assemblea General de delegats de La Unió catalanista... Manresa 1892. Bases per a la Constitució regional catalana*, p. 8.

⁶⁷ *Deliberacions de la Segona Assemblea General de Delegats... Reus... maig de 1893. Organismes i medis per a portar a pràctica les Bases (B. 1895)*, p. 8.

⁶⁸ SOLÀ, *Biografia*, citada, II, pp. 165-172.

⁶⁹ Ibidem, p. 46.

brar una festa poètica a Ripoll que veurà anunciada a "La Veu" de demà, en la qual ha de prendre part vostè fent el sermó, per la raó poderosíssima que no hi ha altre que pugui fer-lo. El catalanisme es va extraviant; per fortuna, reconeix en vostè el seu verb, i és precís no desprendre's d'aquest medi per retindre'l dins el bé».

A la llum d'aquesta ampla influència social vertebrada damunt la concepció missional pastoral abans explicada, podem entendre el sentit d'algunes vives expressions que trobarem en alguns documents que més endavant aportem, i on consten els antecedents del seu nomenament episcopal.

III. PROCÉS HISTÒRIC IMMEDIAT D'AQUESTS NOMENAMENTS JERÀRQUICS

Les fonts informatives que ens aconduiran en aquest procés immediat qu eanem a fixar són ben diferents.

Del nomenament del cardenal Vives i Tutó — tal com serà anomenat des d'aquest moment —, malgrat haver recercat en els arxius i biblioteca de l'Ordre caputxina a la casa provincial de Sarrià, no hem trobat documents directes que facin referència a aquest nomenament. Els múltiples documents que s'hi guarden expliquen l'esclat entusiasta posterior de l'Ordre caputxina. Aquesta absència documental no és d'estranyar, puix feia molts anys que la vida del P. Calasanc es desenvolupava a Roma al servei general de l'Ordre i també de l'Església universal. Podem també ajuntar-hi la desaparició dels documents en la crisi que sofrí abans de la mort ⁷⁰. Ens fonamentarem, doncs, en dades publicades en les biografies existents i periòdics de l'època.

Ben al revés esdevé sobre el procés dels nomenaments de Morgades i Torras i Bages. La seva vida esdevingué entre nosaltres i, com hem vist, es succeïren també ací els fets rellevants que justificaren les prelatures. Pot considerar-se un benefici per la història eclesiàstica moderna catalana la conservació de la documentació que ens aconduïx, dia a dia, als dos nomenaments gloriosos. Donaria massa extensió a aquest treball reproduir totalment aquests

⁷⁰ *El Cardenal Vives i Tutó...*, o. c., p. 430.

textos, però el fragments que amb la millor precisió cronològica oferim, podem dir que responen exactament a la successió dels fets ⁷¹.

Cardenal Josep Vives i Tutó

Hem escrit anteriorment que quan es conegué el nomenament del P. Calasanç com cardenal de l'Església, ell volia convèncer a tothom que estaven equivocats. El propi ambaixador espanyol al Vaticà, Merry del Val, que anà a entrevistar-se amb ell, per informar-se confidencialment, rebé mil protestes tot dient-li que forçosament hi havia una confusió i error gravíssim.

Quan el papa Lleó XIII el nomenà cardenal coneixia abastament les qualitats que l'exornaven. Aquesta informació era directa i immediata a través de múltiples funcions curials i missions privades, i indubtablement l'exercici excellent d'aquestes responsabilitats elevades fou la causa directa del nomenament. El text de la pròpia butlla pontifícia així ho testifica ⁷²: «Conociendo Nos lo acrisolado de las virtudes que en tu persona se dignó el Altísimo multiplicar...».

Aquest text papal és explanat en la seva transcendental significació amb aquella anècdota, després explicada per Fra Lluís, bisbe de Sogorbe ⁷³, succeïda poc temps després, durant una entrevista amb el papa Lleó XIII, al presentar-li el cardenal Vives una comissió de terciaris. En una expressió paternal, el Pontífex digué: «En todos tiempos ha enviado Dios grandes hombres al mundo según las necesidades de cada época; en el siglo XIII envió al Seráfico P. San Francisco, y en el actual nos envía su representación al cardenal Vives». I quan aquest manifestà, ple de confusió, que «él no era más que un pobre pecador», Lleó XIII li replicà vivament: «Sí, pero eso mismo lo dijeron también los santos».

Altres motius complementaris importants podem esmentar. Des de l'any 1895 que morí el cardenal Persico no tenia l'Ordre caputxina cap representant en el Col·legi Cardenalici i el P. Calasanç

⁷¹ La documentació, que es reproduïx sols en fragments en aquest treball sobre els nomenaments episcopals dels bisbes Morgades i Torres i Bages, es conserva actualment en la Biblioteca Balmes, Arxiu episcopal de Vic y Arxiu particular de Barcelona.

⁷² *El Cardenal Vives i Tutó*, o. c., p. 219.

⁷³ «Estudios franciscanos» (1913), p. xxviii.

era — per reconeixença general — la personalitat més important d'aquella Ordre religiosa. El P. Miquel d'Esplugues ens dóna ⁷⁴ aquesta altra important motivació:

He aquí, pues, por qué el Rmo. P. Calasanz entró a formar parte del Colegio cardenalicio. No fue sólo por merecimientos insignes, que le hacían absolutamente digno de la púrpura; ni solamente en concepto de personalidad ilustre de la Orden Capuchina — que por entonces cabalmente había perdido al antecesor del cardenal Vives en la Romana Curia, o sea el cardenal Pérsico —, sino principalmente como el español más digno y conspicuo que entonces vivía en Roma, hecho por asimilación estupenda, por compenetración absoluta con el ideal eterno de la Roma de los Papas, perfectísimo *civis romanus* y en cuya altísima sabiduría, consumada prudencia, refinado sentido católico-romano y extraordinarias virtudes debió ver el pontífice León XIII un instrumento adecuadísimo para aquel aspecto de su política...

Creiem, però, que la justificació més immediata del nomenament cardenalici hem de trobar-la en la presidència que exercí del *Concili Plenari Llatí-Americà*, celebrat a Roma i que acoblà tots els bisbes sudamericans. El llarg treball previ d'estudi, que abans hem esmentat, de totes les legislacions canòniques existents en llibres, costumari, tradicions diocesanes o en legislacions civils i altres materials aplegats abans d'anar al codi comú i general de lleis, li donaren un prestigi singularíssim. La presidència de les sessions celebrades a Roma aconduïdes pel P. Calasanz, amb capaciació tècnica i ponderada prudència, suscitaven elogis i admiracions unànims. El delegat apostòlic d'Haití, monsenyor Tonti, concretava així la seva acció benemèrita: «Ell és l'ànima del Concili». En una d'aquestes sessions d'estudi es comunicà que Lleó XIII acabava d'exaltar al cardenalat aquell menoret caputxí que presidia.

La notificació oficial tingué lloc, segons costum, en el propi despatx de la S. Congregació del Sant Ofici, el dia 17 de juny. En els dies següents es succeïren diverses reunions i homenatges al nou cardenal. Els bisbes sudamericans formularen un plesbicit d'elogis, particularment el prelat que féu un discurs, verdadera aclamació a les qualitats excelses del purpurat, en un homenatge col·lectiu ofert en el Seminari Sud-americà de Roma. La seva resposta és una peça antològica d'humilitat. També a la cúria genera-

⁷⁴ P. MIGUEL DE ESPLUGAS, *El Emmo cardenal Vives*, «Estudios franciscanos», 1913, pp. 12-37.

lícia caputxina i a l'ambaixada espanyola es subratllà l'exaltació amb grans festes. Una escaiença indubtablement volguda pel Papa fou que la dignitat cardenalícia anava unida al títol de l'església de Sant Adrià «in tribus foris», regida pels pares mercedaris i on la Patrona de Barcelona hi era venerada. El general dels mercedaris pogué fer aquesta evocació barcelonesa en la festa de la presa de possessió:

No creo que sea la antigüedad del título... lo que más interese a S. E. Rma., sino más bien la circunstancia de estar esta iglesia oficiada por Religiosos de una Orden... que llaman a María Santísima Madre y Fundadora bajo la advocación de la Merced, advocación que labios españoles, y especialmente catalanes, no pueden pronunciar sin emoción y ternura... Por lo demás, repítese hoy, Eminentísimo Señor, lo que cuenta una vieja tradición sobre la manera cómo san Pedro Nolasco hospedó a san Francisco de Asís en su convento de Barcelona: esto es, que para agasajar al que se llama por antonomasia el *Pobre de Asís* gastó una cantidad equivalente a veinticinco céntimos... así los Mercedarios reciben...

Quin ressò tingué a Barcelona aquest nomenament? Potser la primera notificació pública la trobem en la «Revista popular» del 25 de maig ⁷⁵ dient: «Noticias autorizadísimas de Roma nos dan ya como oficial la próxima elevación de nuestro ilustre compaisano el Rmo. P. Calasanz de Llavaneras a los honores de la Sagrada Púrpura en el inmediato consistorio». Aquesta revista i també el «Diario de Barcelona» ⁷⁶ i altres periòdics consagraren amples comentaris després de celebrat el Consistori papal. A Igualada, tot proclamant-lo fill adoptiu en recordatori del seu pas com guardià del convent de caputxins, se li dedicà un carrer; així ho féu el poble de Llavaneras amb col·locació de làpides. Al convent de Sarrià s'hi col·locà aquesta làpida: «Emmo. ac Rmo. P. Josepho Calasantio a Llavaneras / S. R. E Cardenali Vives / creato a Leone XIII, P. M. die XIX Iun. MDCCCIC / qui primus coenobii Capuccionorum extitit, post supressionem civilem / Restaurator et Guardianus die 11 Febr. MDCCCLXXXI».

La revista «El Mensajero Seráfico» ⁷⁷, publicada a Madrid, de-

⁷⁵ «Rev. popular» 56 (1899) 324.

⁷⁶ *El cardenal Vives*, «Rev. popular» 56 (1899) 388; *Más sobre el Cardenal*, «Diario de Barcelona», núm. 187, 6 jul. 1899.

⁷⁷ «El Mensajero Seráfico», n. 192 (1899).

dicà un número extraordinari amb articles enaltint la personalitat del nou cardenal i diverses cròniques dels actes celebrats a Roma. Fou l'homenatge escrit més directe, brollat de la pròpia Ordre caputxina. Però aquesta revista, empesa per l'entusiasme del moment, en la seva dedicatòria frontal, feta amb l'estil grandiloqüent de l'època, donava uns elogis tan desmesurats i recolzats en dades falses que el propi cardenal Vives hagué de dordre's, disposant que es canviés la portada de la revista en els exemplars expesos a Espanya i que no se'n repartissin a Roma⁷⁸. Entre els escrits laudatoris fets en aquella avinentesa cal esmentar les lletres del bisbe Morgades, electe de Barcelona, i el bisbe Torras i Bages, electe de Vic, publicades al periòdic «La Semana de Igualada», que li dedicà un número extraordinari. Morgades digué: «Una vegada més acaba d'acomplir-se l'oracle diví: *Qui s'humilla serà exalçat*. El P. Calasç, que en la seva humilitat no trobava dins la seva Ordre caputxina un lloc bastant humil per a ell, acaba d'ésser aixecat a la primera dignitat de la terra, fora del Pontificat, a cardenal de la Santa Església. Glòria a la humilitat, glòria a l'Ordre caputxina, glòria a Catalunya, que el té entre els seus fills...». Torras i Bages apuntà: «...Un cardenal més en la gloriosa pobresa francescana és un nou testimoni de l'esperit evangèlic sempre viu en nostra Mare la Santa Església Romana..., però el Convent de Caputxins d'Igualada, i tota Catalunya, s'alegren d'una manera particular en veure al seu *Restaurador* el primer, i al seu fill la segona, l'il·lustre menoret de Llavaneras, alçat a la summa dignitat del Senat august de l'Església catòlica».

Morgades, bisbe de Barcelona, i Torras i Bages, bisbe de Vic

Ens concretarem simplement a seguir el procés dels nomenaments en els documents que hem tingut al davant⁷⁹. En aquesta documentació hi ha moltes altres referències d'ambientació religiosa, política, familiar, etc., de les quals en farem omissió voluntària. Sols anem a la línia directa dels fets.

El prelat de Barcelona, Dr. Josep Català Albosa, morí el dia

⁷⁸ Col·lecció de lletres del P. Rupert de Manresa i altres, interessantíssimes per la ressenya dels actes celebrats a Roma i que, en la actualitat, es conserven a l'arxiu del Convent de l'Ordre Caputxina, de Sarrià.

⁷⁹ Vide nota 71.

21 de febrer de 1899. L'endemà, els diputats de la província de Barcelona, senyors Comas, Masferrer, Sala, Roig i Bergadà, Travé, Forgas i Cruz enviaren a Vic, al bisbe Morgades, aquest telegrama: «Ante la irreparable pérdida virtuoso prelado Barcelona Doctor Catalá, los Diputados de la provincia, abrigando seguridad interpretar deseos Diócesis barcelonesa, han tenido la alta honra de proponer al gobierno el nombramiento de V. E. para aquel obispado». Dos dies després, des de Madrid, el P. Eduard Llanas, escolapi amic personal de Morgades, l'informava: «El Sr. Pardo, que tiene sus hijos internos (en este colegio), me dijo que V. E. irá de obispo de Barcelona, *si lo quiere*» ... «El Sr. Pardo es el Jefe Superior del Negociado de personal en Gracia y Justicia. Está enterado de que el Gobierno propone al Sr. Obispo de Vich para Barcelona». Fou en una lletra del dia 27 del mateix mes, rubricada pel propi ministre de Gràcia i Justícia, Alexandre Groizard, que aquest li deia: «La muerte de mi queridísimo amigo el Sr. Obispo de Barcelona me ha hecho pensar en la necesidad de darle el sucesor más digno posible y el que más garantías nos ofrezca de contribuir a la mayor armonía de vida y de miras trascendentales entre la Iglesia y el Estado. La Reina, mi augusta Soberana, el Presidente del Consejo de Ministros y yo hemos casi a un tiempo pronunciado con este motivo su nombre de V. ... Sólo falta obtener su asentimiento de V. para que yo hable oficialmente al Nuncio proponiéndole su traslado de V. a Barcelona». Entretant, a Madrid hi hagué una trasmudança política: caigué el govern liberal de Sagasta i en el torn habitual d'aquella època pujà el partit conservador, amb Duran i Bas, el cap de les forces dinàstiques conservadores de Barcelona, com a ministre de Gràcia i Justícia⁸⁰. Encara no resolta la crisi del govern, Morgades, el dia 3 de març, contestà molt llargament la lletra del ministre Groizard, significant-li la gratitud que sentia a tots els que li havien fer l'oferiment, però que la crisi ministerial existent modificava la situació. «Si V. continúa en el puesto que tan dignamente ocupa, me apresuraré en presentarle los motivos, a mi entender, atendibles para que no se piense en mí para llenar la vacante de Barcelona.» El dia 5 de març de nou escriu el ministre Groizard notificant-li que ell deixa

⁸⁰ JOAQUÍM DE CAMPS I ARBOIX, *Duran i Bas* (B. 1961), pp. 151-177.

la cartera, i afegeix: «Supongo que mi sucesor en el Ministerio continuará mi apenas comenzada buena obra convenciendo a Vd. de las resistencias que indica... ¡Ojalá que así sea y que logre su propósito.»

Per saber l'ambient que existia en els medis eclesiàstics, recollim un fragment d'una lletra, conservada a l'Arxiu de S. Felip Neri, de Barcelona, del canonge Collell, adreçada des de Vic a Gaetà Soler, el meritíssim sacerdot escriptor de Barcelona, el dia 11 de març: «Això del bisbat vostre estarà encara per resoldre y amb la pujada del Duran y Bas podria darse casi per segura la promoció del senyor Morgades, si no hi hagués certes corrents en altes esferes... A vosaltres vos convé, però a n'ell no, puix el trasllat a la seva edat és sempre un desarrelament que té conseqüències. És veritat que torna a casa, però no sé si tindrà vigor y la iniciativa per corretgir tants abusos y moure tantes inercias com hi ha per Barcelona. Per Vic en les actuals circumstancies (la promoció) és una calamitat».

El mateix dia de la lletra anterior, havent pres ja Duran i Bas possessió del Ministeri de Gràcia i Justícia, escrigué sota un mem-bret de «Reservado» aquesta lletra:

Le digo que no nos corregimos, no hay más que un cambio de partido, no de sistema; quiera Dios que me equivoque. La Reina, el Gobierno, el Nuncio todos están conformes en que debe V. ir a Barcelona; empezadas ya las gestiones officiosas, vendrán pronto las oficiales. Con toda urgencia me convienen indicaciones para proponer su sucesor. Deben hacerse las dos cosas a un tiempo. Que vengan acompañados de todos los datos y noticias necesarios para recomendarlos a S. M. y al Nuncio. Se desea persona de condiciones superiores y reconocidas; y muy evidentemente dinástico. S. M. tenía candidato no catalán; y para contrarrestarle es necesario lo que V. antes le indica. Los catalanistas verían con entusiasmo a D. José Torras y Bages; yo le aprecio mucho, pero deseo el consejo de V.

En rebre el bisbe de Vic aquesta lletra, amb data del dia 14, enviava al Secretari d'Estat, cardenal Rampolla, una extensa comunicació, on li feia història del que fins al moment havia succeït, i afirmava resoltament: «No estaría tranquilo en conciencia si no hacía presente a Su Santidad ser mi convicción profunda *coram Domino*, que por razón de mis años y en atención al conocimiento

íntimo y perfecto que tengo de la Diócesis de Vich y de los muchas fuerzas que se necesitan para levantar y regir la de Barcelona, no conviene semejante traslación, y que tan sólo podría aceptarla sabiendo que es voluntad expresa de la Santa Sede, porque obedeciendo nada se pierde». Al mateix dia 14, Morgades comunicava al ministre la gestió de refús del bisbe de Barcelona, que feia directament a Roma i que calia esperar uns dies la resposta, justificant-se així: «Sólo una respuesta afirmativa me quitaría de la ansiedad en que viviría si no podía hacer en Barcelona el bien que todos la deseamos. No me gusta hacerme rogar, pero V. comprenderà perfectamente y me perdonarà en su buena amistad, que tratándose de un asunto como pocos en que interesa la gloria de Dios, la salvación de las almas y en primer término la mía, desee una garantía, la de la obediencia, para quedar tranquilo el resto de mis días».

Malgrat aquesta resistència de Morgades, començà tot seguit, per part del Ministeri i Nunciatura les gestions respecte al successor que havia d'anar a Vic a substituir-lo. El dia 16 de març, el Nunci Apostòlic, arquebisbe de Catania, escrigué a Morgades demanant-li li proporcionés «a la mayor brevedad y bajo la más absoluta reserva exactos informes acerca la vida y costumbres del Sr. D. José Torras y Bages, de Barcelona, indicándome a la vez si al mencionado sujeto le ornan las dotes de gobierno y las prendas de ciencia, piedad, celo y prestigio que se requieren para el grave cargo de obispo. Desearía también saber de dónde es natural, qué edad tiene y qué servicios ha prestado a la Iglesia». No posseïm la resposta de Morgades, que, sens dubte, ha de guardar-se en els arxius de la Nunciatura i seria un document molt preciós, com a testimoni, en el sempre actual procés de beatificació, del bisbe Torras i Bages, ara sota el judici de la Sagrada Congregació.

El dia 17 arribava a Vic aquest telegrama: «El Ministro de Gracia y Justicia. Necesito para el lunes noticias detalladas acerca de las personas consabidas». A la mateixa nit, Morgades contestava amb lletra les dades demanades i l'endemà ho feia per telegrama. D'aquests documents sols en tenim referència per una llista de noms manuscrits pel propi Morgades al marge de l'anterior telegrama del ministre, que suposem foren els seus candidats. Aquesta

és l'anotació exacte: Torras i Bages; Ricard Cortés; Arxiprest de Tarragona; Bisbe de Menorca; Vicari General de Girona.

Una lletra del dia 17 del ministre li diu: «Creo que aún puede V. hacer mucho bien a Barcelona, y espero que Su Santidad le obligará a aceptar aquella mitra». No obstant, Roma no donà una resposta ràpida. Ho sabem per una lletra del propi Secretari d'Estat, cardenal Rampolla, dirigida a Morgades amb data del 20 de març, que, entre altres afirmacions i elogis, li deia: «El Padre Santo . . . todavía no puede tomar resolución respecto a la diócesis de Barcelona, pero desea que V. se tranquilice en la seguridad de que, antes de resolver lo que mejor convenga para la expresada diócesis, no dejará de tener presente lo que V. ha querido ahora manifestarle».

Passaren, entretant, alguns dies abans que el ministre tornés a donar senyals de vida amb aquesta lletra tant interessant amb data del 30 de març:

Lo de V. es cosa resuelta y ayer me dijo el Sr. Nuncio que tenía de Torras y Bages las mismas noticias que habiale yo dado de él, con referencia a las de V. y a las mías propias. La única duda que queda es la de si es bien dinástico, sin resabio de carlista. No se desea que tenga filiación política; que se desea una adhesión al trono de Alfonso XIII como la de V. y la mayor parte de los prelados actuales. Sobre esto se tiene absoluta confianza en lo que V. diga, y como la contestación es urgente, al recibo de esta carta, el sábado por la mañana, me pone V. con carácter de urgente el siguiente telegrama: «M.º de G. y J. — Madrid. El amigo persona de confianza (en caso afirmativo) o: El amigo de antecedentes dudosos (si los tuviese).»

Hi ha en aquesta lletra una referència molt important sobre la personalitat del canonge de Barcelona, Celestí Ribera, proposat dues vegades per un bisbat. Del dia 1 d'abril és la contestació urgent amb telegrama i lletra aclaratòria.

Aquesta continuació, per part del ministre, en els procediments previs als nomenaments, sense esperar la resposta de Roma, emplenaria de preocupació i de disgust a Morgades. Creiem que en aquest sentit deuria escriure a Duran i Bas, talment com es dedueix d'aquesta resposta d'excusa del ministre, amb data del dia 4 d'abril, que comença així:

Ante todo deseo no recibir ninguna otra carta de V. con frases dis-

tintas de las de antes: ¿qué otra cosa debe ser siempre, sobre todo para V., que su cariñoso amigo? Resueltamente será V. propuesto para la sede de Barcelona, y el Dr. Torras para la de Vich: se ha hecho ya la propuesta oficiosa, y se espera de un momento a otro la contestación de Roma. S. M. y el Nuncio, que estaban conformes con mis indicaciones, se han enterado además de la carta de V. (referente a Torras i Bages) y hoy están entusiasmadísimos. Es esto de lo poco bueno que habré podido hacer; luchó con grandes dificultades.

Fins el dia 9 d'abril, Roma no imposà l'acceptació del bisbat de Barcelona a Morgades. Una lletra escrita en llengua italiana del Secretari d'Estat, cardenal Rampolla, diu, entre altres punts importants:

Sua Santità ha dovuto convincersi che le difficoltà da Lei indicate, sono dovute principalmente alla sua modestia, e che il buono stato di salute in cui Ella si trova, unito alla grande conoscenza che ha della diocesi di Barcellona, offre fondata speranza che anche in questa diocesi Ella possa fare molto bene: il favore e la simpatia con cui è stata accolta la notizia della progettata sua traslazione, assicurano previamente della buona accoglienza che Ella è per avere nella diocesi della sua origine.

Laonde la Santità Sua crede che V. S. debba deporre ogni timore ed angustia, e riconoscere la volontà di Dio nel' accordo delle due supreme autorità che intendono trasferida alla diocesi di Barcelona. Sono lieto de farle questa comunicazione de parte del Santo Padre, . . .

L'endemà — 10 d'abril — el ministre Duran i Bas, en lletra «reservada», li confirmava:

Mis deseos se verán realizados. Como era de presumir, Su Santidad acepta la presentación de V. para la silla de Barcelona. Ayer tarde me visitó el Nuncio para participármelo. Cataluña entera está de enhorabuena. Por este mismo correo escribe a V. el Sr. Nuncio. Aguardo yo por telégrafo su conformidad. Aquí hace mal efecto que conocida la voluntad del Papa, se resista el nombramiento no habiendo una razón verdadera de imposibilidad.

Aquest mateix dia — 10 d'abril —, s'enviaven desde Madrid a Torras i Bages, al passatge Permanyer, de Barcelona, on vivia, dues lletres: una del Nunci Apostòlic i l'altre de Duran i Bas. Ambdues lletres eren l'oferta oficial de la mitra de Vic. Deia el Nunci:

Mi enhorabuena más cumplida por haber V. sido designado de común acuerdo entre la S. Sede y el Gobierno de S. M. C. para ocupar la silla de Vich... Las circunstancias que han ocurrido en su elección para la mencionada diócesis ponen de manifiesto ser todo obra de Dios, y esta consideración no puede menos de infundirle alientos, animándole a entregarse completamente a la Divina Providencia.

Per la seva banda, el ministre li suplicava que la seva resposta fos «afirmativa y pronta», y continua:

Excuso decir a V. con cuánto gusto he intervenido y deberé continuar interviniendo en ese nombramiento; sólo, no un ruego, sino un especialísimo encargo hemos de hacerle: es el silencio más absoluto, hasta con el amigo más íntimo, mientras no se haya hecho la *presen-tación oficial*.

Terras i Bages donà la resposta el dia 12 amb aquesta lletra:

Contesto a la suya recibida esta mañana, al mismo tiempo que la del Sr. Nuncio, con gran miedo de mí mismo en el alma que redunda en mortificante dolor en el cuerpo, que acepto lo que ambos me proponen. Me hago perfecto cargo de lo que me dicen V. y el representante de Su Santidad a mí... comprendo las dificultades que tendré que vencer y los sacrificios que apuraré dado mi carácter y el linaje de vida que he tenido hasta la fecha, pero también comprendo lo que me dice el Señor Nuncio de que lo que ha pasado en este asunto es providencial.

La lletra de contestació al Nunci de S. S. té la data de dos dies més tard. Repetetix els mateixos conceptes, assegura el silenci i té aquest curiós paràgraf com a final⁸¹:

Ya puede V. E. I. pensar que en la historia de mi vida íntima el nombre del Nuncio Apostólico Mr. Nava de Bontifé será de recuerdo indeleble, por haber contribuido a la crisis de más trascendentales efectos en mi existencia temporal y eterna.

Entre les dues lletres anteriors i quan Terras i Bages vivia en silenci l'acceptació en un amarg abandó a la voluntat de Déu, quedà sorprès en rebre una llarga lletra del seu millor amic i sacerdot el canonge Collell, de Vic, que la rebé com un suavíssim bàlsam aconsolador. És un fragment emotiu el següent: «Tingues bon

⁸¹ En el mateix Consistori papal de Lleó XIII de 1899 aquest Nunci apostòlic a Espanya fou exaltat a la dignitat cardenalícia.

ànim, car amic; no et deixis dominar de la tristesa ni del temor; i quan et vinguin esgarrifances, pensa en el suor de sang de l'Hort de Getsemaní».

El bisbe Morgades, per la seva part, el dia 13 contestava a la lletra de Duran i Bas amb l'acceptació definitiva, ja que havia rebut la comunicació de Roma, manifestant-li la clara voluntat de S. Santedat, i afegia:

Después de todo lo expresado no cabe siquiera vacilación, y acepto en la convicción de que sacrifico mi tranquilidad y quizá mi vida en aras de la Iglesia y de la Patria. Estaré contento si no queda sacrificado el buen servicio de la Iglesia de Barcelona, que como tengo dicho con repetición requiere más cualidades y más fuerzas que las mías. Dios lo bendiga todo y así debe esperarse de la rectitud de intención que han tenido cuantos han tomado parte en el asunto... Nada me dice del sucesor, en lo cual ya puede figurarse cuánto interés tengo, primero por el buen servicio de la Iglesia en general, y después por la de Vich que tantas satisfacciones me ha proporcionado, como V. sabe perfectamente... Quién había de decirnos que nuestra antigua amistad había de consolidarse por un hecho tan trascendental en la vida de ambos. Así se consolide en el cielo.

Amb un telegrama del dia 16, contestà Duran i Bas a la pregunta sobre el successor: «Nombrado el primero propuesto por usted». I en una lletra del mateix dia li explicava amplament el propi ministre el procés del nomenament de Torras i Bages:

Tengo ya en mi casa los dos decretos que presentaré mañana a la firma de S. M., proponiendo a V. a la sede de Barcelona y nombrando a Torras y Bages para la de Vich.

Para éste se había pensado, antes de mi venida, en un obispo castellano, y, atendida mi observación de que había de ser catalán el nombrado, fueron varios los propuestos. Pidal, que tiene el deseo de que todos los obispos de España le estén más o menos unidos — aunque no lo confiesa —, ha propuesto primero al obispo de Segorbe, y después al Padre Llanas, pero el Sr. Nuncio y yo nos hemos siempre fijado con preferencia en Celestino Ribera y en Torras y Bages. Respecto a éste, no le encontraba el Nuncio más inconveniente que el de no haber ejercido antes ningún cargo; pero la carta de V. y las noticias que él tomó lo decidieron, lo mismo que a S. M....

Yo estoy orgulloso de poder refrendar el decreto de nombramiento.

Del dia 17 hi ha un telegrama novament del ministre, dient:

«Firmado el nombramiento, sea enhorabuena». Una nova lletra de Duran i Bas afirma, amb un B. L. M., que li havia enviat el nomenament i que «urge contestar la aceptación del nombramiento, en forma oficial».

Són importants les dues primeres lletres enviades per Torras i Bages al Dr. Morgades després de fets els nomenaments. El dia 17 d'abril s'excusa de no haver-li comunicat abans el nomenament amb aquestes paraules: «Com les dues lletres alludides (Duran i Bas i Nunci, amb els seus oferiments oficiosos de la mitra de Vic) m'encarregaren la reserva més absoluta *fins a l'amic més íntim*, no escriguí a Vtè. i res he dit a cap persona del món fora d'aquell a qui per institució divina hem de comunicar fins les nostres flaqueses més amagades». Com pot veure's, Torras i Bages ignorava la proposta feta per Morgades. L'ànim d'aquest estava tan deprimat pel seu trasllat a Barcelona que el propi Torras i Bages l'animà així en una lletra del dia 20: «Su profunda humildad hace que para ensalzarme a mí se disminuye V. V. dice que nada hará en Barcelona, pero V. hará siempre hasta que se muera, porque su vida y su esencia es la actividad y el trabajo». El dia 28 d'abril ja comunicava el seu pensament a Morgades sobre la seva consagració amb aquestes importants paraules: «Me hablan de hacerla en Vilafranca, lo cual me parece que ... tendría sus graves inconvenientes y me parece que hay soluciones más canónicas, más regionalistas y más conformes con la lógica por la cual se han desarrollado estos nuestros asuntos ... Y ya que he mentado la palabra regionalismo, le diré que me han enviado recado en nombre de los influyentes en el espíritu público político diciéndome que una persona llegada de Madrid sabía que allí se daba a nuestra elección un carácter regionalista y que sabiéndose que yo era Presidente de los Juegos Florales estaban aguardando mi discurso ... ».

Aquest fragment de la lletra de Torras i Bages esmenta ja dos fets importants: la consagració episcopal, que en definitiva es féu a Montserrat el dia 8 d'octubre, on es conserva en el llibre d'honor l'acte de la consagració amb la rúbrica dels tres bisbes consagrants i la del P. Abat Deàs. Igualment es parla sobre el discurs que pronunciarà Torras i Bages en la festa del Jocs Florals d'aquell any. Fou un fet de gran relleu, en molts aspectes, que donà lloc

a moltes incidències importants. Una d'elles fou la denúncia a Madrid del contingut polític que tindria el discurs, ja abans de pronunciar-se. Tant el Nunci com el Ministre escrigueren, espanyats, lletres a Torras i Bages. Un testimoni d'equilibrada serenitat és la seva contestació ⁸².

El bisbe Morgades féu l'entrada solemne a la diòcesi barcelonessa el dia 28 de setembre. Publicà, ensems, dues pastorals, de comiat de Vic i d'entrada a Barcelona, amb doctrina, reflexions, dades i records de gran interès ⁸³.

El bisbe Torras i Bages féu l'entrada a la diòcesi de Vic el dia 14 d'octubre. La seva primera pastoral porta la data del dia 24 ⁸⁴ del mateix mes, i serà la gloriosa capçalera d'aquella col·lecció d'augustes pastorals torrasianes, que encara avui dia constitueixen l'aplec doctrinal més elevat i copiós que ha donat l'episcopologi català de sempre, i el millor nodriment ascètic ofert per l'Església al poble català.

IV. CLOENDA SOBRE ELS ÚLTIMS ANYS

El procés biogràfic posterior d'aquests tres rellevants eclesiàstics nascuts a la nostra diòcesi té una importància superior complexa i múltiple. Sobretot, la presència del cardenal Vives i Tutó i de Torras i Bages entra en una hegemònica plenitud d'irradiació sacerdotal en la vida de l'Església. Encimbrats en les més altes jerarquies, fou ample al solc que han deixat en la nostra història durant els primers anys del segle **xx**.

La vida del bisbe Morgades ben aviat s'extinguí. Ell en tingué presagi, com pot veure's en la lletra d'acceptació de l'episcopat de Barcelona i en altres documents privats i públics d'aquella època. Traslladat a Barcelona, es lliurà a un treball pastoral immens. Havia projectat ⁸⁵ continuar les obres de la façana de la catedral, restaurar el monestir de Sant Cugat del Vallès, fundar un Museu Episcopal, aixecar un temple a Sant Martí de Provençals i també

⁸² Vide nota 68.

⁸³ J. MORGADES Y GILI, *Pastoral de entrada a Barcelona y de despedida de Vich* (Vich, 1899).

⁸⁴ TORRAS I BAGES, *De la Ciutat de Déu i l'Evangeli de la Pau*, OC (B. 1948), pp. 843-872.

⁸⁵ *Nuestros Propósitos*: BOE Barcelona 42 (1899) 311-313.

un altre a l'esquerra de l'Eixample. El Rnd. Gaetà Solé, en una conferència als sacerdots de Barcelona, explicà l'estructura que havia de tenir un Centre Superior d'Estudis Eclesiàstics, que Morgades tenia ja projectat i que, a principis de 1902, havia de promulgar la seva institució⁸⁶. El futur bisbe auxiliar de Barcelona, Ricard Cortés, en el pròleg que posà, com Vicari Capitular, a la pastoral pòstuma del bisbe Morgades⁸⁷ diu: «Cónstanos que el difunto obispo acariciaba la idea de levantar en nuestra ciudad un grandioso monumento a Cristo Redentor, como homenaje a su realeza sobre todos los siglos y todas las sociedades».

Tots els seus biògrafs assenyalen, amb diferents expressions doloroses, que la seva estància a Barcelona fou com una constant oblació incruent. Sobretot, foren dos els problemes que amargaren la seva vellesa i que l'acondüïren amb rapidesa a la mort. Primerament, en nom de la Santa Seu i de l'episcopat espanyol, li tocà aplicar el decret del Sant Ofici a un sacerdot català, Segimon Pey Ordeix, que, a través del seu periòdic *El Urbión*, escandalitzava els medis catòlics amb atacs terribles al Sant Pare, prelats, Companyia de Jesús, etc., endut pels inconformismes integristes portats a les últimes exigències. En aplicar-li el bisbe Morgades la sanció romana, es regirà ferotjament contra ell i escrigué el pamflet més denigrant que mai hagi maculat la memòria de un prelat. A més, en nom d'una «Asociación sacerdotal» creada a Barcelona, dirigia públics atacs contra les iniciatives pastorals del bisbe⁸⁸. L'altre problema es congruïa per una disposició pastoral seva sobre l'ensenyament del catecisme i la predicació en llengua catalana, apareguda el dia 6 de gener de 1900⁸⁹. Després de publicar-se, les conseqüències foren apassionadament contradictòries. Per jutjar la iniciativa del prelat, cal albirar les perspectives sociològiques catalanes del moment i situar-se davant del fet que, a finals del segle XIX, a Barcelona ja s'havia assolit una plenitud en la valorització de les peculiaritats autòctones. Anava a irrompre per maduresa, amb el segle, el fet polític que perduraria amb influència

⁸⁶ «Reseña ecles. (1912) 797.

⁸⁷ *Carta pastoral póstuma del Exc... Morgades y Gili...* (B. 1901).

⁸⁸ En els arxius diocesans de Vic i Barcelona i també en la Bibl. Central de Barcelona existeix una nutrida documentació sobre l'afer Pey-Ordeix.

⁸⁹ Fou la primera de les seves Instruccions Pastorals: BOE Barcelona 43 (1900) 5-20.

constant durant tres dècades. Així, el document de Morgades quedava com una necessitat imposada per l'evangelització davant les majoritàries masses catalanes. Però aquest document entranyava i oferia les bases per a una polèmica política. I així succeí, amb ressò en tota la premsa, inclús amb amples debats al Parlament espanyol, on foren criticades les personalitats de Morgades i de Torras i Bages⁹⁰. El bisbe Morgades no podia preveure que la condemna més dolorosa i desaprovatòria li vindria amb una lletra del Vaticà, firmada pel ex-Nunci d'Espanya, llavors Secretari d'Estat, cardenal Rampolla, el mateix que, pocs mesos abans, li havia imposat, per obediència, la diòcesi barcelonesa. Aquesta lletra de censura li fou enviada en nom del papa Lleó XIII⁹¹. Indubtablement que aquesta lletra, que manifesta una visió desenfocada dels nostres problemes nacionals, constituirà, en la història moderna de les relacions mantingudes entre el Vaticà i Catalunya, un document molt important. La serenitat de Morgades, davant aquest conflicte de partidista explosió política, mai desitjada per ell, es mantingué meravellosament. Així trobem que en la segona de les *Instruccions* subratllà amb referència a la primera: «el ruido que suscitó la primera *Instrucción* es una prueba más de que estábamos en lo firme, en lo conveniente y en lo justo al publicarla»⁹². No obstant, creiem que rebé com un testimoni consolador una altra lletra manuscrita arribada també de la Roma eterna que ara, per primera vegada, incorporem a la història del gran bisbe Morgades. Tot l'esperit d'amorositat francescana, tot el coneixement de la trajectòria recta d'un fecond episcopat, revela aquesta lletra del cardenal Vives i Tutó:

La Alta estima que me merece y la complacencia que experimento viendo los esfuerzos y trabajos de V. E. en esa mi querida diócesis, y como Dios los prospera y bendice, me mueven ahora con motivo de ser sus días a darle en ellos mis afectuosos parabienes y a expresarle mis

⁹⁰ *La Pastoral del Exc. e Il. Sr. Obispo de Barcelona del 5 de enero de 1900, impugnada y defendida por los Señores . . . con un prólogo de Don Arturo Masriera* (B. 1901). La venta d'aquesta edició del llibre fou primerament retinguda a la mort del Prelat. Les incidències d'aquesta polèmica han estat estudiades magistralment en aquest treball: FRA ALVAR DE BARCELONA, *Morgades: primera pastoral del 1900*, en revista «Anhel» 11 (Barc. 1957) 22-39.

⁹¹ Arxiu particular, Lletres n.º 54.501, de 28 gener 1900. De la Secretaria d'Estat del Vaticà.

⁹² BOE Barcelona 43 (1900) 125-126.

deseos de que nos conceda el Señor la gracia de ver prolongada por años existencia tan fecunda en bienes espirituales para Barcelona.

Por el amor inalterable a mi patria y por el particular que a V. E. I. profeso, sigo con cariñoso interés los trabajos y esfuerzos que hace por su grey tan celoso e infatigable pastor; y me persuado que si muchas son las espinas, también es abundante la mies que cosecha; y si el recogerla le cuesta sudores, esos darán a V. E. I. mayor y más duradera corona.

Crea V. E. I. que me merecen señalada estima sus apostólicos trabajos...

La data del 17 de març de 1900, que porta aquesta lletra, li dóna l'autèntic sentit, puix la rebé en plena efervescència de la polèmica ⁹³.

El bisbe Morgades morí el dia 8 de gener de 1901. Els homenatges foren unànims en el nostre poble ⁹⁴. El bisbe Torras i Bages escrigué al cardenal Vives i Tutó, mitjançant el seu secretari, P. Rupert, de Manresa, aquest elogi: «Agraeixo el seu pèsam per la mort del senyor bisbe de Barcelona, al cel sia. Déu li haurà premiat el seu zel inestroncable i el seu esperit de sacrifici, puix ell sabia sacrificar-se per tothom i no es planyia...» ⁹⁵.

Tant el cardenal Vives i Tutó des de Roma, com el bisbe Torras i Bages des de Vic, tingueren ocasió d'intervenir en múltiples assumptes de la diòcesi barcelonina, i constituiria un nou capítol que ara no escau fer. Amb el cardenal Casañas, que a la mort de Morgades vingué d'Urgell a regir Barcelona, hi hagué unes mutuals i íntimes relacions. Existeix una correspondència copiosa ⁹⁶. A través d'aquestes lletres pot veure's la successió i l'intervenció en molts assumptes que, directa o indirectament, afectaven la nostra diòcesi barcelonina: nomenament del cardenal Casañas; nomenament del seu bisbe auxiliar, Ricard Cortés; la concessió del privilegi del Pali al nostre prelat; la rehabilitació, a través de la Congregació del Sant Ofici, dels sacerdots foraviats Sarmiento i Pey Ordeix; la reforma del Concordat i la proposta del govern de

⁹³ Arxiu particular, Barcelona.

⁹⁴ BOE Barcelona 44 (1900) 3-4; «Montserrat», núm. extraordinari amb escrits del card. Casañas, Torras i Bages, bisbe de Lleida, Permanyer, Robert, Folguera Duran, Gatell, J. de Déu Trias, Soler i Palet, etc., any 2, n.º 13; «Il·lustració Llevantina», any II, n. 6; *Velada necrològica dedicada a honrar la memòria del Exc. e Il. J. Morgades y Gili* (B. 1901), etc., etc.

⁹⁵ Arxiu del Convent de l'Ordre Caputxina, de Sarrià-Barcelona.

⁹⁶ *Ibidem*.

supressió de diòcesis, etc., etc. L'ombra patriarcal del bisbe Torras i Bages, cada vegada s'estenia més per Catalunya. Fou el cardenal Vives i Tutó qui li demanà la traducció de les seves principals pastorals a la llengua castellana, per tal d'amplificar la seva irradiació benèfica⁹⁷. Del bisbe Morgades i del cardenal Vives — que mirí a Roma el dia 7 de setembre de 1913, mentre repetia les nostres jaculatòries tradicionals, «Jesús, Josep i Maria, us dono el cor i l'ànima mia» — en féu les necrològiques més honorables⁹⁸. Havia rebut amb pressió del govern i de Roma, es digué amb l'intent de fer-lo cardenal, l'oferta d'un trasllat a l'arxidiòcesi de València. Ell justificà la resolta permanència al bisbat de Vic pel bé religiós i social que exercia a Catalunya, i tanta era la consciència que posseïa de la seva missió, que digué: «Estoy dispuesto a presentar al Sumo Pontífice la dimisión de la diócesis». Aquest llarg document enviat a la Nunciatura és el millor testimoni de la seva responsabilitat pastoral⁹⁹. Ell, que havia ofert lúcidament el seu magisteri sobre els problemes més greus del món, com en són testimoni les dues pastorals *Dios y el César* y *El internacionalismo papal*, que mereixeren, respectivament, els elogis públics dels papes Pius X i Benet XV, quan li feren l'oferta d'anar a regir la diòcesi de Barcelona a la mort del cardenal Casañas i, posteriorment, a València en 1914, preferí quedar-se a Vic, terra matriu i simbòlica de les nostres glòries cimeres, per continuar entre nosaltres amb la seva missió de *custos civitatis*. Entrem, justament, aquest any, en el cinquantenari de la seva mort, esdevinguda l'any 1916.

JOAN BONET BALTA, pvre.

⁹⁷ *Obras escogidas del Il. Sr. J. Torres y Bages, obispo de Vich* (B. 1914).

⁹⁸ TORRAS I BAGES, OC (B. 1948), p. 2.031; *Oración fúnebre... por el E. e I. Dr. Torras y Bages*, «Estudios franciscanos», núm. extr., 1913, pp. 223-243.

⁹⁹ *Biografia* en OC Torras i Bages (B. 1935), IV, p. 171.